

VILNIAUS UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS KATEDRA

Teisės fakulteto V kurso
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės atšakos
Studentė Dovilė Norkevičiūtė

INTERNETO TURINIO REGULIAVIMAS EUROPOS BENDRIJOJE

Magistro darbas

Darbo vadovas asist. M. Civilka
Darbo recenzentas asist. R. Kazlauskas

Vilnius, 2007

1 Turinys

1	Turinys	2
2	Įžanga.....	3
3	Bendrieji interneto turinio reguliavimo klausimai	6
3.1	Internetas ir interneto turinys	6
3.2	Saviraiškos laisvė ir teisė gauti bei skleisti informaciją interneto ir jo turinio reguliavimo kontekste	8
3.3	Reguliuoti ar ne?	11
4	Internetu perduodamos informacijos turinio reguliavimas EB	16
4.1	Europos Bendrijos kompetencija interneto turinio reguliavime	18
4.2	Neteisėtas ir žalingas interneto turinys	21
4.3	EB propaguojami interneto turinio reguliavimo būdai	23
4.3.1	Filtravimo sistemos	26
4.3.2	Savireguliacija.....	29
4.4	Atsakomybė už interneto turinį.....	34
4.5	Pirmieji Bendrijos žingsniai neteisėto ir žalingo turinio reguliavimo srityje	38
4.6	1998 m. ir 2006 m. rekomendacijos dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos.....	40
4.7	Saugesnio interneto veiksmų planas 1999 - 2004.....	43
4.8	2000 m. Tarybos sprendimas dėl kovos su vaikų pornografija internete	47
4.9	Safer Internet plus 2005-2008.....	48
4.10	Autorių ir gretutinių teisių apsauga interneto turinio kontekste	50
4.10.1	2001 m. direktyva dėl autorių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje.....	52
4.10.2	2005 m. Komisijos rekomendacija dėl internetu teikiamų muzikos paslaugų	54
4.11	Asmens duomenų apsauga ir interneto turinio reguliavimas	56
5	Išvados	62
6	Summary	66
7	Literatūra.....	67
7.1	Norminė literatūra.....	67
7.2	Specialioji literatūra	70
7.3	Kiti šaltiniai.....	71

2 Įžanga

XX a. istorijoje paliko ryškų pėdsaką, įvardydamas, įtvirtindamas tarptautinėje teisėje ir įgyvendindamas žmogaus teises ir laisves. XX a. žinomas ir kaip demokratinių valdymo formų išsigalėjimo daugelyje moderniojo pasaulio valstybių amžius. Turbūt nepaneigiama, kad asmens saviraiškos laisvė ir teisė gauti bei skleisti informaciją yra kiekvienos demokratijos pagrindas, kurio nuoseklus įgyvendinimas yra kiekvienos demokratinės valstybės siekis. Naujausių informacinių technologijų išsigalėjimas ir informacinės visuomenės¹ susikūrimas labai išplėtė šių teisių sąvoką ir įgyvendinimo ribas.

XX a. Viduryje JAV Gynybos departamento Perspektyviųjų gynybos tyrimo projektų agentūroje pradėjus eksperimentą ir ARPANET tinklu, kuris laikomas dabartinio interneto prototipu, sujungus 4 kompiuterius, turbūt net patys jo kūrėjai negalėjo tikėtis, kad jų sukurtos technologijos iš vyriausybinių - akademinio tinklo pavirs į plačią saviraiškos laisvės įgyvendinimo bei ryšių priemonę, taps galinga jėga ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje, mokslinėje veikloje ir plėtosis milžinišku greičiu. Internetas pasauliniu ryšių tinklu tapo tik prieš 18 metų, t.y. 1989-aisiais, o šiuo metu jau yra paplitęs visame pasaulyje ir turi daugiau kaip milijardą vartotojų. Toks interneto augimas nesunkiai paaiškinamas. Amžiuje, kuriame informacija laikoma viena iš svarbiausių prekių, internetas savo vartotojams atveria beprecedentinius skaitmeninės informacijos klodus.

Šių galimybių panaudojimas dažniausiai skirtas visiškai teisėtiems tikslams. Tačiau galimybė perduoti didelius kiekius informacijos daugeliui vartotojų visame pasaulyje už pakankamai nedidelę kainą dažnai suvilioja ir asmenis, turinčius ne pačių geriausių ketinimų. Todėl šalia teisėtos (o dažnai ir labai naudingos) verslo ir privačios informacijos internete cirkuliuoja potencialiai probleminė informacija, kurios turinio skirtingi tipai nevienodai pažeidžia valstybės ar visuomenės saugomus gėrius bei pačių vartotojų interesus. O internetui sparčiai plečiantis didėja ir probleminio turinio informacijos mastai. Ar tokio interneto turinio platinimas nėra piktnaudžiavimas saviraiškos laisve, kuri, beje, nėra

¹ Informacinės visuomenė – visuomenė, kurioje informacijos kūrimas, platinimas, skleidimas, naudojimas ir disponavimas ja vaidina svarbų vaidmenį kultūrinėje, politinėje ir ekonominėje veikloje (http://en.wikipedia.org/wiki/Information_society [žiūrėta 2007-04-03]). Informacinės visuomenės idėja atsirado XX a. Septintąjo dešimtmečio pradžioje – 1962 m. Fritzas Machlupas knygoje „*The production and distribution of knowledge in the United States*“ pristatė žinių sektoriaus koncepciją.

absoliuti ir esant tam tikroms aplinkybėms gali būti ribojama? Taigi atsiradus būtinybei ginti viešąjį interesą, atsiranda ir būtinybė reguliuoti internetu perduodamos informacijos turinį.

Interneto aplinkos reguliavimo tradicijos dar nėra tvirtai susiklostę ir kelia daug diskusijų. Dėl interneto specifinės, tarptautinės ir visiškai decentralizuotos prigimties daugelis bandymų jį reguliuoti patiria nesėkmę, kadangi klasikiniai visuomenės informavimo priemonių platinamos informacijos turinio reguliavimo būdai (tokie kaip draudimai skleisti tam tikrą turinį ar apribojimai dėl tam tikros informacijos skelbimo vietos ir laiko) internete neefektyvūs, todėl tenka ieškoti naujų. Be to, internetas yra nuolat kintanti ir besiplečianti erdvė, todėl reguliavimo priemonės dažnai nesuspėja sureguliuoti naujų interneto teisinių santykių, o kartu ir vis išskylančių naujų problemų.

Matydamos, kad nacionalinės teisės sistemos daugumos šių problemų veiksmingai išspręsti negali, valstybės ir tarptautinės organizacijos imasi bendradarbiavimo ir tarptautinės teisės normų kūrimo interneto turinio reguliavimo srityje. Interneto turinio reguliavimo imasi ir Europos Bendrija (toliau – EB, Bendrija), kurios pagrindinio tikslo įgyvendinimui – vidaus rinkos sklandžiam funkcionavimui – būtina, kad internetas taptų saugesne aplinka.

Taigi pagrindinis šio magistro darbo tikslas – aptarti ir išanalizuoti EB veiklą reguliuojant interneto turinį. Kadangi EB valstybių narių teisės normos interneto turinio reguliavimo srityje iš esmės atkartoja EB teisę, darbe nagrinėjamas būtent EB interneto turinio reguliavimas, o interneto turinio reguliavimo klausimai LR ar kitose valstybėse narėse išsamiai atskirai neaptarinėjami, nors kai kurie įdomesni faktai, susiję su EB harmonizuojančių teisės aktų įgyvendinimu valstybėse narėse, yra paminėti.

Pažymėtina, kad probleminio interneto turinio reguliavimo problematika yra labai plati ir kompleksinė, susijusi su daugeliu teisės institutų – žmogaus teisių ir laisvių bei viešojo intereso apsauga, atsakomybe už teisės pažeidimus, socialinių normų vaidmeniu teisės sistemoje ir t.t. Todėl siekiant visapusiškai atskleisti interneto turinio reguliavimo EB problemą, nepakanka vien EB teisės interneto turinio reguliavimo srityje analizės, taigi šis magistro darbas turi tokius uždavinius:

1. Išsamiai išanalizuoti interneto turinio reguliavimo prielaidas ir pagrindus;
2. Visapusiškai aptarti apžvelgti interneto turinio keliamus pavojus ir jo reguliavimo būtinybę viršnacionaliniu – Europos Sąjungos – lygiu;
3. Išsamiai aptarti svarbiausius probleminio interneto turinio tipus ir jų reikalaujamo reguliavimo skirtybes.

4. Pateikti EB teisės aktų ir kitų dokumentų, jų numatomų priemonių ir instrumentų interneto turinio reguliavimo srityje analizę ir įvertinimą.

Tai nėra lengva, visų pirma dėl to, kad ši problema pradėta aptarinėti pakankamai neseniai, todėl nuoseklių ir išsamių interneto turinio reguliavimo studijų kol kas visiškai nėra. Lietuvių kalba galima rasti tik bendro pobūdžio literatūros apie internetą ir kitas informacines technologijas, kuri visų pirma nagrinėja kitas interneto sukeltas problemas, o apie interneto turinio reguliavimo klausimus tik užsimena. Užsienio literatūra, galima sakyti, turtingesnė, tačiau dauguma autorių šią problemą apžvelgia tik tam tikra dalimi, didesnę dėmesį taip pat skirdami kitiems su interneto reguliavimu susijusiems klausimams. Be to, pažymėtinas ir esamos literatūros prieštaringumas, kuris galbūt susijęs su vis dar vykstančiomis diskusijomis dėl to, ar interneto turinio reguliavimas iš viso yra reikalingas. Todėl šio darbo tyrimas daugiausia paremtas pačių EB dokumentų interneto turinio reguliavimo srityje analize bei paties interneto ištekliais, kurių svarbiausi – Europos Sąjungos² ir Europos Komisijos Informacinės visuomenės³ portalai. Tam tikrų su tema susijusių klausimų studijoje remtasi ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto mokslinėmis publikacijomis internete⁴.

Rengiant šį darbą naudotasi sisteminės analizės, dokumentų analizės, loginiu ir lyginamuoju metodais.

² Europos Sąjungos portalas
<http://europa.eu/index_lt.htm> [2007-04-03]

³ Europe's Information Society Portal
<http://ec.europa.eu/information_society/index_en.htm> [2007-04-03]

⁴ Vilniaus Universiteto teisės fakultetas. Mokslinės publikacijos.
<http://www.tf.vu.lt/index.php?fuseaction=displayHTML&file=File_31.php&langparam=LT> [2007-04-02]

3 Bendrieji interneto turinio reguliavimo klausimai

3.1 Internetas ir interneto turinys

Internetas (angl. – *Interconnected Networks*) oficialiai (1998 m. JAV Interneto mokesčių laisvės įstatyme⁵) apibrėžiamas kaip kompiuterinių ir telekomunikacinių įrenginių (prietaisų) kolektyvinė sanaupa, susiejanti įrenginius ir programinę įrangą, kurie apima tarpusavyje sujungtą pasaulinį tinklą, naudojančią ir veikiančią *TCP (Transmission Control Protocol)/IP (Internet Protocol)* protokolų pagrindu (arba pagal bet kokius kitus ankstesnius ar vėlesnius protokolus), įgalinančių perduoti arba priimti bet kokios prigimties ir rūšies informaciją. Analogiškus ar panašius interneto apibrėžimus pateikia ir enciklopedijos – pavyzdžiui, *Newton's Telecom Dictionary*⁶ iš esmės atkartoja JAV Interneto mokesčių laisvės įstatyme pateiktą interneto apibrėžimą.

Paprastiau tariant, internetas yra atvira, viešai prieinama tarpusavyje sujungtų globalių ir vietinių kompiuterinių tinklų visuma, ryšiui tarp kompiuterių palaikyti naudojami TCP/IP protokola⁷.

Europos Bendrijos teisės aktai nepateikia oficialaus ir griežto interneto apibrėžimo, tačiau 1996 m. Komisijos komunikato dėl neteisėto ir žalingo turinio internete⁸ trečioji dalis, skirta interneto veikimui apibūdinti, akcentuoja tam tikrus interneto bruožus, kurių visumą ir galima laikyti interneto apibrėžimu. Taigi anot Komunikato internetas yra: konvergencijos tarp telekomunikacijų, kompiuterių ir informacijos pramonės sektorių simbolis, tarptautinis ir visiškai decentralizuotas, viešai prieinamas tarpusavyje sujungtų kompiuterių tinklas, veikiantis protokolų (*TCP/IP*) pagrindu.

1969 m. JAV Gynybos departamento Perspektyviųjų gynybos tyrimo projektų agentūroje ARPA (angl. - Advanced Research Projects Agency) ARPANET tinklu, kuris laikomas šiuolaikinio interneto prototipu, buvo sujungti 4 kompiuteriai. 1973 m. prie ARPANET tinklo jau galėjo prisijungti Anglijos ir Norvegijos vartotojai, jis tapo tarptautiniu

⁵ Internet Tax Freedom Act (1998)

< <http://www.ecommercecommission.org/ITFA.htm> > [2007-04-03]

⁶ Newton's Telecom Dictionary. The Official Dictionary of Telecommunications & the Internet (15th ed.). New York. 1999. p. 431 - 432

⁷ Civilka M., Lamanuskas T., Osinaitė G., Sauliūnas D., Štītītis D., Toliušis S., Ulevičius L. Informacinių technologijų teisė. Vilnius: NVO Teisės institutas. 2004. P. 22

⁸ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal)

<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

tinklu. 1980 m. internetas pradeda apimti ir komercines struktūras. 1985 m. JAV Nacionaliniame mokslo fonde (NSF) pradėtas kurti akademinis tinklas NSFNET visoms švietimo įstaigoms. 1989 m. ARPANET veikla nutrūko, susikūrė dabartinis interneto tinklas. Pirmasis interneto tinklalapis buvo sukurtas 1990 m. gruodžio mėn., o 1991 m. internetas paskelbiamas pasauliniu tinklu⁹.

Nuo tada kiekvienas prie interneto prisijungęs vartotojas gali naudotis elektroniniu paštu (*e-mail*) pasaulinio informacijos tinklo (angl. - *World Wide Web*), duomenų masyvais (*WWW*), iš tinklo kompiuterių atsisiųsti bylų, jas naujinti, kopijuoti, šalinti (*FTP*), dalyvauti diskusijų grupėse, kreiptis į interneto žiniasklaidą, interaktyviai bendrauti pokalbių kambariuose (*IRC*), kurti tinklalapius ir kita, o visų formų informacija, aptinkama internete, įskaitant tekstą, atvaizdus, animaciją, garso ir vaizdo įrašus, taip pat gali būti ir programinė įranga, paprastai yra apibrėžiama kaip interneto turinys.¹⁰ Šis interneto turinio apibrėžimas yra populiariausias, tačiau yra autorių, išskiriančių ir kitus interneto požymius. Pavyzdžiui, kartais interneto turinys apibrėžiamas kaip informacija, prekės ir paslaugos, pateiktos internete, taip pat ir žalingo (ribojamo) turinio (pvz. smurinio, erotinio ar pornografinio pobūdžio informacija, prekės ir paslaugos) bei neteisėto (draudžiamo, nepageidaujamo) turinio (pvz. vaikų pornografija, neteisėtos intelektualinės nuosavybės kopijos ir pan.).¹¹ Vienas iš naujesnių ir išsamesnių interneto turinio apibrėžimų buvo pateiktas *Linux* programinę įrangą platinančios kompanijos 2005 m. pabaigoje¹², kuri interneto turinį apibūdina kaip vartotojus dominančią medžiagą internete, tokią kaip tekstinė informacija, atvaizdai, muzika ir filmai, tačiau paprastai neapima: a) formatavimo informacijos, tokios kaip šriftai, spalvos, pozicijos ar krašteliai; b) programinės įrangos, naudotos medžiagai pateikti ir perduoti; c) nesusijusios reklaminės medžiagos. Tačiau bet kuri iš šių kategorijų gali tapti interneto turinio dalimi, jei yra glaudžiai susijusi su pagrindine informacija (pavyzdžiui, interneto tinklalapyje apie tinklalapių dizainą, šriftai, teksto pozicijos, spalvos ir t.t. gali būti neatskiriama nuo pagrindinės medžiagos ir todėl taip pat sudaryti interneto turinį).

Vis dėl to oficialaus interneto turinio apibrėžimo nėra, o pateikti pakankamai skirtingi interneto turinio apibrėžimai atskleidžia sąvokos problematiką, tačiau apibendrinant būtų

⁹ <<http://en.wikipedia.org/wiki/Internet>> [2006-03-15]

¹⁰ Internet Content

<<http://www.netalert.net.au/03003-Glossary.asp>> [2006-03-15]

¹¹ Kiškis M., Petrauskas R., Rotomskis I. Štītis D. Teisės informatika ir informatikos teisė. Vilnius: Mykolo Riomerio universiteto Leidybos centras. 2006. p. 45

¹² Content definition.

<<http://bellevuelinux.org/content.html>> [2006-04-07]

galima teigti, kad interneto turiniu reikėtų laikyti interneto vartotojų aptinkamą visų formų medžiagą, tokią kaip tekstinė informacija, atvaizdai, animacija, garso ir vaizdo įrašai ir pan., o kiti, šalutiniai, požymiai, tokie kaip galimybė internete rasti neteisėtai ar žalingai informacijai, tam tikrų medžiagos apipavidalinimo ar perdavimo techninių instrumentų atskyrimas nuo interneto turinio tiesiogiai kyla iš jau minėtų pagrindinių interneto turinio bruožų.

3.2 Saviraiškos laisvė ir teisė gauti bei skleisti informaciją interneto ir jo turinio reguliavimo kontekste

Kaip jau minėta, internetas yra labai galingas ryšių ir informacijos instrumentas, o kartu ir nauja saviraiškos laisvės ir visų kitų žmogaus teisių, garantuojančių laisvą susisiekimą, tokių kaip teisė informuoti ir teisė gauti informaciją, priemonė. Pagarba šioms laisvėms yra laikoma viena iš svarbiausių sąlygų demokratinės visuomenės raidai bei individo ugdymuisi¹³, jos plačiai pripažįstamos tarptautiniuose žmogaus teisių apsaugos dokumentuose¹⁴ bei atskirų valstybių Konstitucijose. Paprastai saviraiškos laisvė teisės normose įtvirtinama dviem būdais – plačiąja prasme (pavyzdžiui, kaip jau minėtuose 1948 m. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje¹⁵ ir 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakte¹⁶ bei 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje¹⁷) arba kaip atskiros teisės (nuomonės laisvė ir teisė gauti bei skleisti informaciją, kaip, pavyzdžiui, LR Konstitucijoje¹⁸)¹⁹.

Europos Bendrijos rėmuose ši teisė taip pat pripažįstama ir saugoma. 2000 m. priimta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, kurios poveikis šiuo metu vis dar yra deklaratyvus, tačiau valstybėms

¹³ Jočienė D. Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika // Teisė. 2001. Nr. 39. p. 34.

¹⁴ Pavyzdžiui, 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 19 straipsnis („Kiekvienas turi teisę laisvai laikytis savo įsitikinimų ir juos reikšti; ši teisė apima laisvę nekliudomam turėti savo nuomonę ir ieškoti informacijos bei idėjų, jas gauti ir skleisti visokiomis priemonėmis ir nepaisant valstybės sienų“), 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių paktų 19 straipsnio 2 dalis („Kiekvienas žmogus turi teisę į saviraiškos laisvę; ši teisė apima laisvę nekliudomai ieškoti, gauti ir perteikti visokią informaciją bei idėjas, nepaisant valstybių sienų, žodžiu, raštu arba per spaudą, arba meninėmis išraiškos formomis, arba kitokiais būdais savo nuožiūra“).

¹⁵ Valstybės Žinios, 2006, Nr. 68-2497

¹⁶ Valstybės Žinios, 2002, Nr. 77-3288

¹⁷ Valstybės Žinios, 1995, Nr. 40-987

¹⁸ LR Konstitucijos 25 straipsnio 1 ir 2 dalys įtvirtina, kad „Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas“. Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014

¹⁹ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Editorial Canares. Granada. 2003. p. 33.

narėms ji taptų privaloma įsigaliojus sutarčiai dėl Konstitucijos Europai²⁰, į kurią yra įtraukta kaip antroji Konstitucijos dalis. Taigi Chartijos 11 straipsnis įtvirtina, kad „kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo įsitikinimus, gauti bei skleisti informaciją bei idėjas valdžios institucijoms nekludant ir nepaisant valstybių sienų“. Dar vienas ir šiuo metu turbūt didžiausią įtaką Bendrijoje turintis žmogaus teisių apsaugos instrumentas - 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau EŽTK, Konvencija). 1992 m. Mastrichto sutarties, įsteigusios Europos Sąjungą²¹, 8 straipsnis nustato 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos svarbą, konvencijos nuostatas integruodamas į ES teisinę sistemą kaip bendruosius teisės principus. Konvencijos 10 straipsnis saviraiškos laisvę įtvirtina plačiaja prasme ir nustato, kad „kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas, valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų“.

Interneto aplinkoje saviraiškos laisvės tinkamas įgyvendinimas tampa iššūkiu, o informacijos turinio kontrolės problema tampa vienu iš svarbiausių klausimų, kadangi internetas šiandien yra pagrindinis probleminio turinio, tokio kaip rasizmas ar smurto platinimas, sklaidos kanalas. Kaip garantuoti saviraiškos laisvę ir teisę į informaciją kartu apsaugant kitus teisinius gėrius, pavyzdžiui, nepilnamečių interesus, žmogiškąjį orumą ar trečiųjų asmenų teises?²²

Saviraiškos laisvė ir teisė gauti bei skleisti informaciją nėra absoliučios ir neribojamos žmogaus teisės – EŽTK 10 straipsnio 2 dalis numato, kad „naudojimasis šiomis laisvėmis gali būti sąlygojamas tokių formalumų, sąlygų, apribojimų ar bausmių, kurias numato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje būtinos valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar viešosios tvarkos interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ir nusikaltimams, žmonių sveikatai bei moralei, taip pat kitų asmenų orumui ar teisėms apsaugoti, užkirsti kelią konfidencialios informacijos atskleidimui ar

²⁰ Sutartis dėl Konstitucijos Europai (OL, 2004 C 310, p. 1).

<<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2004:310:SOM:LT:HTML>>[2006-04-07]

²¹ Konsoliduota Europos Sąjungos sutartis (Valstybės Žinios, 2004 01 03, Nr. 2-2).

²² Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 33.

teisminės valdžios autoritetui ir nešališkumui garantuoti”. Taigi saviraiškos laisvė ir internete nėra neribojama, tačiau apribojimų taikymas turi griežtai atitikti EŽTK 10 straipsnio 2 dalies reikalavimus, kadangi ne veltui paslaugų teikimo laisvė, taip pat ir informacijos ir ryšių srityse, yra viena iš pagrindinių laisvių, įtvirtintų EB steigimo sutartyje.²³ Todėl, kaip minėta, tam tikro interneto turinio uždraudimas gali būti teisėtas tik tuomet, kai egzistuoja visos būtinos šių teisių apribojimo sąlygos, tai negali būti tiesiog „gero skonio“ klausimas²⁴, o jei valstybės apribodamos saviraiškos laisvę, nesilaiko minėtų sąlygų, tokie valstybės veiksmai gali būti kvalifikuojami kaip Konvencijos pažeidimas. 1976 m. *Handyside* byloje²⁵ Europos žmogaus teisių teismas (toliau EŽTT, Teismas) pasisakė, kad „nuomonės reiškimo laisvė yra vienas iš esminių demokratinės visuomenės pagrindų, viena iš pagrindinių sąlygų jai ir kiekvienam individui vystytis. 10 straipsnio 2 dalies nuostatos taikomos ne tik „informacijai“ ar „idėjoms“, kurios yra palankios ar nėra įžeidžiamos (nepavojingos), bet ir tai informacijai, kuri yra šokiruojanti, erzinanti ar trukdanti visuomenę ar jos dalį. Tai padeda formuoti pliuralizmą, toleranciją ir plačias pažiūras, be kurių nėra „demokratinės visuomenės“. Vadinasi, visi valstybės nustatyti „formalumi“, „sąlygos“ ar „apribojimai“ privalo būti proporcingai siekiamam teisėtam tikslui“.

Išanalizavus saviraiškos laisvės apribojimus, numatytus EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje, jie gali būti suskirstyti į tris grupes²⁶:

1. skirtus apsaugoti viešuosius interesus (nacionalinio saugumo, teritorijos vientisumo, visuomenės saugumo, kelio nusikaltimams užkirtimo, sveikatos ir moralės apsaugos);
2. skirtus apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves (kitų asmenų tisių bei orumo apsauga, užkirtimas kelio atskleisti slaptą informaciją);
3. garantuoti teisminės valdžios nešališkumą ir autoritetą.

Tokie apribojimai galėtų atrodyti suteikiantys valstybei labai plačią saviraiškos laisvės apribojimo diskreciją, tačiau pažymėtina, kad tokie apribojimai turi būti numatyti įstatyme ir būti būtini demokratinėje visuomenėje. 1990 m. *Autronic AG* byloje²⁷ Teismas konstatavo, kad „...šių teisių apribojimas privalo būti įtikinančiai pagrįstas“. Apribojimų pagrįstumui nustatyti pagal Teismo pasisakymus byloje *Handyside* (1976 m.), *The Sunday*

²³ Pérez Luño A. E. La tercera generación de derechos humanos. Navarra: Thomson Aranzadi. 2006. p. 108.

²⁴ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 38.

²⁵ Europos žmogaus teisių teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje *Handyside v. United Kingdom*.

²⁶ Jočienė D. Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika. Teisė. 2001. Nr. 39. p. 34-35.

²⁷ Europos žmogaus teisių teismo 1990 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje *Autronic AG v. Switzerland*.

Times (1979 m.), *Autronic AG* (1990 m.), *Groppera Radio* (1990 m.), *Informationsverein Lentia* (1993 m.) būtinos tokios sąlygos²⁸:

1. draudimas piktnaudžiauti, kuris reikalauja, kad visi apribojimai būtų nustatyti įstatymu;

2. socialinė būtinybė, reikalaujanti garantuoti demokratinės visuomenės teisių ir vertybių apsaugą;

3. tikslų teisėtumas, apribojimai turi būti skirti apsaugoti viešuosius interesus, kitų asmenų teises ar laisves arba garantuoti teisminės valdžios nešališkumą ir autoritetą. Konkretūs teisėti apribojimų tikslai priklauso nuo valstybių teisinių – konstitucinių tradicijų.

Tačiau dažnai kyla problemų nustatant, kas turėtų būti laikoma „būtinybe“ arba „teisėtu tikslu“, kadangi nepakanka, kad tam tikri apribojimai būtų „naudingi“ arba „protingi“. Apribojimo teisėtumą gali patvirtinti tik jo efektyvumo bei jo sukulto saviraiškos laisvės pažeidimo santykio analizė, kuri nustato, ar apribojimai atitinka proporcingumo principą.²⁹

Apibendrinant, tam tikro interneto turinio platinimo apribojimas yra teisėtas saviraiškos laisvės apribojimas, kuomet jis nustatomas įstatymu, būtinas demokratinėje visuomenėje, skirtas apsaugoti viešuosius interesus, kitų asmenų teises ir laisves arba garantuoti teisminės valdžios nešališkumą ir autoritetą bei atitikti proporcingumo principo reikalavimus.

3.3 Reguluoti ar ne?

Interneto turinio reguliavimo klausimas visada kėlė ir vis dar tebekelia diskusijas tarp valdžios institucijų, interneto vartotojų ir sektoriaus atstovų. Daugiau ar mažiau pagrįstų argumentų už ir prieš reguliavimą yra gausybė, todėl čia aptariami svarbiausi iš jų.

Vienas iš svarbiausių interneto turinio reguliavimo priešininkų argumentų yra paties interneto prigimtis, kuri lemia, kad internetas yra globalus ir atviras tinklas, todėl bet koks jo reguliavimas paprasčiausiai nepraktiškas³⁰. Beveik visas šiuo metu galiojantis interneto turinio reguliavimas yra pagrįstas atskirų valstybių nacionaline teise arba mažai veiksmingais tarptautinio pobūdžio dokumentais, kai tuo tarpu internetas yra globalus tinklas, todėl, net jeigu ir būtų bandoma, joks interneto turinio reguliavimas negalėtų būti pakankamai

²⁸ Pérez Luño A. E. *La tercera generación de derechos humanos*. Navarra: Thomson Aranzadi. 2006. p. 109.

²⁹ *Ibid.*, p. 109.

³⁰ Parliamentary Office of Science and Technology postnote. *Internet Governance*. 2007. Nr. 279. p. 3. <<http://www.parliament.uk/documents/upload/postpn279.pdf>>[2006-04-16]

efektyvus³¹, o bandymai didinti tarptautinio reguliavimo efektyvumą, pavyzdžiui, sukuriant tarptautinį interneto turinio reguliavimo organą, taip pat sunkiai įsivaizduojami dėl labai skirtingų kultūrinių pasaulio vertybių³². Be to, teigiama, kad internetas nuolat kinta ir vystosi, todėl bet kokie bandymai jį reguliuoti yra pasmerkti³³, o vis dėlto bandant jį kontroliuoti iškyla grėsmė tolesnei interneto plėtrai. Taip pat argumentuojama, kad bet nėra tobulų reguliavimo priemonių (kaip pavyzdys pateikiamos turinio filtravimo sistemos, dažnai praleidžiančios tam tikrą žalingą informaciją bei blokuojančios, pavyzdžiui, šviečiamąjį ar mokslinį turinį)³⁴. Vis dėlto manytina, kad vien tai, kad interneto turinio kontrolė sukelia sunkumų, neturėtų reikšti, jog reiktų jos atsisakyti.

Interneto turinio reguliavimui prieštaraujantieji teigia, kad interneto kūrėjai siekė, kad tai būtų atvira, demokratiška ir skaidri aplinka³⁵, be to, tik sukūrus internetą, jis buvo naudojamas karinėse pajėgose kaip atviras tinklas, skirtas užtikrinti, kad informacija visada pasiektų gavėją, kuriam ji skirta, o vėliau jį panaudojo vienas kitą gerai pažįstantys ir pasitikintys vienas kitu mokslininkai, kurie labai vertino saviraiškos laisvę³⁶. Tačiau pabrėžtina, kad kalbant apie saviraiškos laisvę ir jos įgyvendinimo internete problematiką, nederėtų pamiršti, kad saviraiškos laisvė, kaip jau buvo nagrinėta, nėra absoliuti ir neribojama, o vienas iš apribojimo pagrindų – siekis apsaugoti kitų asmenų teises ir teisėtus interesus. Atsižvelgiant į tai, kad greta visiškai teisėtoms informacijos internete cirkuliuoja ganėtinai daug probleminio turinio medžiagos, tokios kaip vaikų pornografija, rasinės neapykantos kurstymas, neteisėtas autorių teisių saugomų kūrinių panaudojimas, turbūt neginčytina, kad siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir teisėtus interesus interneto turinys turėtų būti kontroliuojamas. Be to, jeigu internetas bus visiškai nekontroliuojamas, bėgant laikui interneto paskirtis neišvengiamai keisis – iš didžiulio skaitmeninės informacijos tinklo, naudojamo naudingai ekonominei, socialinei, mokslinei, kultūrinei ir pan. veiklai, taps

³¹ Roger Darlington. How The Internet Could Be Regulated
< <http://www.rogerdarlington.me.uk/Internetregulation.html> > [2006-04-10]

³² The architecture of international internet content regulation.
<http://cairns.typepad.com/blog/2007/03/the_architectur.html> [2007-04-10]

³³ Roger Darlington. How The Internet Could Be Regulated
< <http://www.rogerdarlington.me.uk/Internetregulation.html> > [2006-04-10]

³⁴ Ibid.

³⁵ Tim Ferguson. Regulating the net – should we or shouldn't we?
< <http://networks.silicon.com/broadband/0,39024661,39165308,00.htm> > [2007-04-10]

³⁶ Roger Darlington. How The Internet Could Be Regulated.
< <http://www.rogerdarlington.me.uk/Internetregulation.html> > [2006-04-10]

visiškai nereguluojama nusikalstama terpe³⁷. Pažymėtina, kad interneto turinio kontrolės pageidauja ir patys interneto vartotojai³⁸.

Tačiau suprantama, kad informacijos turinio reguliavimas internete neturėtų pasiekti tokių ekstremalių formų, kokių imasi kai kurios valstybės, pavyzdžiui, Kinija, Kuba, Iranas ar Saudo Arabija, prisidengdamos būtinybe apsaugoti nacionalinį saugumą³⁹ ar išlaikyti nacionalinę vienybę bei vertybes⁴⁰, interneto turinio reguliavimui panaudodamos priemones, kontroliuojančias gyventojų prieigą prie interneto⁴¹ bei blokuodamos ir filtruodamos interneto turinį⁴². Pavyzdžiui, Kinija naudoja sudėtingą interneto kontrolės sistemą, vadinamą „Didžiąją Kinijos sieną“, blokuojančią prieigą prie tinklalapių iš vakarų⁴³. Tarptautinė bendruomenė taip pat smerkia šių valstybių vykdomą interneto cenzūrą, pavyzdžiui 2006 m. Jungtinių Tautų organizacijos pabaigoje vykusiame pirmajame tarptautiniame interneto valdymo forume (angl. – *Internet Governance Forum*), žmogaus teisių ir laisvių gynimo judėjimo *Amnesty International* atstovai pasisakė, kad „internetas turėtų būti jėga įgyvendinti politinei laisvei, o ne represijoms. Žmonės turi teisę siekti informacijos ir ją gauti bei išreikšti savo taikias nuomnes internete be baimės ar valstybės įsikišimo. Mes kviečiame valstybių valdžios organus sustabdyti neteisėtus saviraiškos laisvės internete suvaržymus, o verslo kompanijas – liautis jiems padėti“⁴⁴.

Dar vienas dažnas argumentas prieš interneto turinio reguliavimą – interneto aplinka paremta naujomis technologijomis ir todėl yra visiškai skirtinga nuo tradicinių priemonių, todėl joms taikomas reguliavimas internetui net negali būti taikomas. Tačiau reguliavimo šalininkai pabrėžia, kad, kad ir kokiomis skirtingomis technologijomis internetas būtų pagrįstas, jis vis tiek yra komunikacijos priemonė bei viena iš visuomenės informavimo

³⁷ Ibid.

³⁸ 2005 m. Oksfordo interneto tyrimo duomenimis, 29% apklaustųjų mano, kad vyriausybės turėtų reguliuoti Internetą. Į klausimą, kas turėtų būti atsakingas už turinio vaikams apribojimus, 95% atsakė, kad tėvai, 75% - kad Interneto paslaugų teikėjai, 46% - vyriausybės. - Roger Darlington. How The Internet Could Be Regulated <<http://www.rogerdarlington.me.uk/Internetregulation.html>> [2006-04-10]

³⁹ Parliamentary Office of Science and Technology postnote. Internet Governance. 2007. Nr. 279. p. 4. <<http://www.parliament.uk/documents/upload/postpn279.pdf>> [2006-04-16]

⁴⁰ Sebastián Cáceres. Censura y control de contenidos de internet en el mundo. <http://www.fundacionauna.com/areas/28_observatorio/pdfs/censura.pdf> [2006-04-10]

⁴¹ Arch Puddington. Keep the Internet Free. <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/11/11/AR2005111101408.html>> [2007-04-10]

⁴² Discussion During IGF Against Internet Content Control. <<http://www.edri.org/edriagram/number4.21/igf>>

⁴³ Andrew Murray – Watson. Google challenges EU plan to regulate the internet. <<http://www.telegraph.co.uk/money/main.jhtml?xml=/money/2006/01/29/cngoog29.xml>> [2007-04-10]

⁴⁴ Discussion During IGF Against Internet Content Control. <<http://www.edri.org/edriagram/number4.21/igf>>

priemonių, tad jeigu reguliuojami radijas, televizija, telekomunikacijų ryšiai, kodėl nereikėtų reguliuoti interneto?⁴⁵. Internetui augant ir atsirandant vis naujoms paslaugoms, skiriamoji linija tarp interneto ir, pavyzdžiui, televizijos vis plonėja, todėl turinio kontrolė, taikoma televizijos transliacijoms, turėtų būti taikoma ir internetui. Visoms komunikacijos priemonėms turėtų galioti tos pačios taisyklės.⁴⁶

Taigi argumentų netrūksta nei vienai pusei, vis dėl to dauguma pasaulio valstybių, o taip pat ir tarptautinė bendruomenė pasirenka vienaip ar kitaip, daugiau ar mažiau, tačiau imtis priemonių interneto turiniui reguliuoti. Tai greičiausiai nulemia didžiulis interneto potencialias bei grėsmės, kurias internetas gali sukelti valstybės, visuomenės ar individo vertybėms. Turbūt bene geriausiai tokias grėsmes apibendrina 1996 m. Europos Komisijos komunikatas dėl neteisėto ir žalingo turinio internete⁴⁷, nurodantis tokias turinio reguliavimo reikalaujančias sritis:

- Nacionalinis saugumas - grėsmę jam galėtų sukelti internete paskelbtos sprogmenų, nelegalios narkotikų gamybos instrukcijos bei teroristiniai veiksmai;
- Nepilnamečių apsauga – draudžiama vaikų pornografija, smurtą prieš vaikus atspindinti medžiaga;
- Asmens garbės ir orumo apsauga – apsauga nuo rasinės neapykantos kurstymo ar rasinės diskriminacijos;
- Ekonominis saugumas – jam grėsmę kelia sukčiavimas, kreditinių kortelių piratavimo instrukcijos internete;
- Informacijos saugumas – didžiausia problema - piktavališki įsibrovimai į duomenų bazes;
- Privatumo apsauga – būtina apsauga nuo asmens duomenų panaudojimo be asmens sutikimo, elektroninio priekabiavimo;
- Reputacijos apsauga – reputacijai gali pakenkti internete paskelbtas šmeižtas, neteisėta lyginamoji reklama;

⁴⁵ Roger Darlington. How The Internet Could Be Regulated
< <http://www.rogerdarlington.me.uk/Internetregulation.html> > [2006-04-10]

⁴⁶ Tim Ferguson. Regulating the net – should we or shouldn't we?
< <http://networks.silicon.com/broadband/0,39024661,39165308,00.htm> > [2007-04-10]

⁴⁷ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal).
<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

- Intelektinės nuosavybės apsauga - grėsmę kelia neautorizuotas autorių teisės saugomų darbų, pavyzdžiui, programinės įrangos ar muzikos kūrinių platinimas internete.

4 Internetu perduodamos informacijos turinio reguliavimas EB

Aiškios strategijos dėl būsimos informacinių technologijų plėtros poreikis pirmą kartą aukščiausiu Europos Sąjungos lygiu buvo pademonstruotas 1994 m. paskelbiant Bangemanno ataskaitą „Europa ir globali informacinės visuomenė“ - rekomendaciją Europos Tarybai⁴⁸. Sėkmingas tokios strategijos įgyvendinimas būtų skatinęs ekonominį augimą, artimesnę integraciją bei leistų EB vaidinti tiesioginį vaidmenį nustatant tarptautinius techninius, komercinius ir teisinius standartus⁴⁹.

Bangemanno ataskaita pabrėžė, kad ankstyvi veiksmai EB suteiktų lyderės vaidmenį siekiant pasinaudoti augančios informacinės visuomenės nauda bei turėti įtakos jos plėtrai. Ataskaita pabrėžia būtinybę atkreipti dėmesį į nacionalinio reguliavimo režimų skirtybes, kurios galėtų paveikti sėkmingą informacinės visuomenės paslaugų vystymąsi vidaus rinkoje. Be to pabrėžiama, atsižvelgiant į šių paslaugų globalų pobūdį, EB institucijos turėtų apsvarstyti tinkamus būdus, kuriais galėtų įtakoti tarptautinės strategijos formavimo kryptis.⁵⁰ Pagrindinės strategijos kryptys, plečiantis globalizacijai reikalaujančios EB veikimo, buvo nurodytos šios: tinkama intelektinės nuosavybės teisių apsauga, bendras požiūris į asmens duomenų apsaugą, kodavimo (angl. - *encryption*) technologijų plėtra ir jų teisinės apsaugos bei saugumo sistema, EB konkurencijos politika, visuomenės informavimo priemonių nuosavybė.

Ataskaitos esminė ir pagrindinė rekomendacija šiais klausimais – atsižvelgiant į tai, kad informacinė visuomenė yra globali, EB veiksmais turėtų būti siekiama sukurti bendrus ir suderintus intelektinės nuosavybės teisių apsaugos, privatumo ir informacijos saugumo teisinio reguliavimo pagrindus Europoje ir, jeigu įmanoma, tarptautiniu mastu.

EB teisės leidėjai pakankamai greitai po Raporto paskelbimo asmens duomenų apsaugos srityje priėmė Direktyvą⁵¹ Nr. 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens

⁴⁸ Recommendations to the European Council of 24 May 1994: Europe and the global information society by High-Level Group on the Information Society
<<http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/backg/bangeman.html>> [2007-04-07]

⁴⁹ Akdeniz Y., Walker C., Wall D. The Internet, Law and Society. Edinburgh: Pearson Education Limited. 2000. p. 47.

⁵⁰ Ibid., p. 48.

⁵¹ 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (OL, 1995 L 281, p. 31)
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/dd/13/15/31995L0046LT.pdf>> [2007-03-21]

duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (nors tai turbūt labiau susiję su tuo, kad teisėkūros iniciatyvos buvo priešokiais svarstomos nuo 1990-ųjų⁵²), tais pačiais metais pasirodė ir Žalioji knyga dėl autorių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje⁵³.

Neteisėto ir žalingo turinio internete reguliavimo srityje pirmieji dokumentai – Komisijos komunikatas dėl neteisėto ir žalingo turinio internete⁵⁴ bei Žalioji knyga dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos teikiant audiovizualines ir informacines paslaugas⁵⁵ - pasirodė tik 1996-aisiais. Po to paskelbiama EB Tarybos rekomendacija Nr. 98/560/EB dėl konkurencijos plėtros teikiant audiovizualines ir informacines paslaugas Europoje, skatinant nacionalines programas, kurių tikslas – sukurti veiksmingą mažamečių ir žmogaus orumo apsaugą⁵⁶, 1999 m. priimtas Saugesnio interneto veiksmų planas⁵⁷ 1999 – 2002 metams, kuris 2003 m. buvo pratęstas iki 2004 m. pabaigos. 2000 m. paskelbiamas Tarybos sprendimas dėl kovos su vaikų pornografija internete⁵⁸ bei Elektroninės komercijos direktyva Nr. 2000/31/EB⁵⁹. 2005 m. Tarybos ir Europos Parlamento sprendimu Nr. 854/2005/EB patvirtinančiu daugiamečią Bendrijos programą, skatinančią saugesnį naudojimąsi internetu ir naujomis interneto technologijomis⁶⁰ patvirtinama Safer Internet Plus programa. 2006 m. paskelbiama 1998 m. Tarybos rekomendaciją atnaujinanti Europos

⁵² Pavyzdžiui, 1990 m. rugsėjo 13 d. Komisijos pasiūlymas Tarybos direktyvai dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis (COM (90) 314 final) (OJ 1990 C 277, p.3)

⁵³ European Commission Green Paper of 27 July 1995 on Copyright and Related Rights in the Information Society (COM (95) 382 final – not published in the Official Journal).
<<http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/legreg/com95382.doc>> [2007-03-05]

⁵⁴ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal).
<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

⁵⁵ Green Paper of 16 October 1996 on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services (COM (96) 483 – not published in the official Journal).
<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/gpen-txt.html#intro>> [2007-03-13]

⁵⁶ Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity (OJ, 1998 L 270, p. 8).
<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/1998/l_270/l_27019981007en00480055.pdf> [2007-03-17]

⁵⁷
⁵⁸ Council Decision 2000/375/JHA of 29 May 2000 to combat child pornography on the Internet (OL, 2000 L , p. 1).
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2000/l_138/l_13820000609en00010004.pdf> [2007-03-13]

⁵⁹ 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva Nr. 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva) (OL, 2000 L 178, p. 1).
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/dd/13/25/32000L0031LT.pdf>> [2007-03-19]

⁶⁰ Decision No 854/2005/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 establishing a multiannual Community Programme on promoting safer use of the Internet and new online technologies (OJ, 2005 L 149, p. 1).
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_149/l_14920050611en00010013.pdf> [2007-03-15]

Parlamento ir Tarybos rekomendacija Nr. 2006/952/EB dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos ir dėl atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių ir internetinių informacinių paslaugų pramonės konkurencingumą⁶¹.

Autorių ir gretutinių teisių apsaugos srityje 2001 m. priimta Direktyva Nr. 2001/29/EB dėl autorių ir gretutinių teisių apsaugos informacinėje visuomenėje⁶², 2005 m. pasirodė Komisijos rekomendacija Nr. 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje⁶³.

Asmens duomenų apsauga EB lygiu reguliuoti pradėta, kaip jau minėta 1995 m. priėmus Direktyvą Nr. 95/46/EB, tolesni žingsniai žengti 1997 m. priimant Direktyvą Nr. 97/66/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje⁶⁴ bei 2002 m. ją pakeitus Direktyva Nr. 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių)⁶⁵.

4.1 Europos Bendrijos kompetencija interneto turinio reguliavime

Europos Bendrija yra viršnacionalinė tarptautinė organizacija, įsteigta Europos Bendrijos steigimo sutartimi⁶⁶, kuria valstybės narės perleido jai dalį savo kompetencijos. Todėl EB turi tik tą kompetenciją, kuri jai buvo valstybių narių perleista steigimo sutartimi, t.y. veikia pagal perduotų galių principą, kuris yra išdėstytas Europos Bendrijų steigimo

⁶¹ 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija Nr. 2006/952/EB dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos ir dėl atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių ir internetinių informacinių paslaugų pramonės konkurencingumą (OL, 2006 L 378, p. 72).

< http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_378/l_37820061227lt00720077.pdf > [2007-03-17]

⁶² Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (OJ, 2001 L 167, p. 10).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2001/l_167/l_16720010622en00100019.pdf>[2007-03-07]

⁶³ 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija Nr. 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (OL, 2005 L 276, p. 54).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2005/l_276/l_27620051021lt00540057.pdf >[2007-03-08]

⁶⁴ Directive 97/66/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector (OJ, 1998 L 24, p. 1).

< http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/1998/l_024/l_02419980130en00010008.pdf >[2007-03-21]

⁶⁵ Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications) (OJ, 2002 L 201, p. 37).

< http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2002/l_201/l_20120020731en00370047.pdf >[2007-03-21]

⁶⁶ Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis (Valstybės Žinios, 2004 01 03, Nr. 2-2)

sutarties 5 straipsnio 1 dalyje: „Bendrija veikia neperžengdama šios Sutarties jai suteiktų įgaliojimų ir paisydama jai šia Sutartimi iškeltų tikslų”.

EB steigimo sutartis aiškiai nurodo, kad EB turi dvi kompetencijos rūšis – 5 straipsnio 2 dalis EB kompetencijos sritis skiria į išimtinę ir konkuruojančią (arba bendrąją) kompetencijas, o dar neįsigaliojusi sutartis dėl Konstitucijos Europai⁶⁷, apibendrinama EB teisingumo teismo praktiką (toliau – EBTT, Teismas), aiškiai išreiškia ir dar vienos kompetencijos rūšies – papildomos kompetencijos – egzistavimą, be to, priešingai nei EB steigimo sutartis, tiksliai apibrėžia visas tris kompetencijos rūšis ir jų taikymo sritis.⁶⁸ O šiuo metu, kol sutartis dėl Konstitucijos Europai nėra įsigaliojusi, Bendrijos kompetencijų rūšių išskyrimas dažniausiai remiasi EBTT bei EB institucijų veiklos praktika.

Išimtinė EB kompetencija reiškia, kad tose srityse, kuriose EB turi tokią kompetenciją, veikia išimtinai ji, o ne valstybės narės. Išimtinėmis EB kompetencijos sritimis EBTT yra įvardijęs: bendrą prekybos politiką, muitų sąjungą, biologinių jūrų išteklių apsaugą pagal bendrą žuvininkystės politiką, pinigų politiką valstybėms narėms, kurių valiuta yra euras.⁶⁹

Bendrosios kompetencijos atveju tam tikroje srityje valstybės narės gali veikti tik tiek ir tik tol, kol nepradeda veikti Bendrija. Prie tokios EB kompetencijos galima priskirti žemės ūkio ir žuvininkystės politiką (steigimo sutarties II antraštinė dalis), laisvą asmenų, prekių, paslaugų, kapitalo judėjimą (I ir III antraštinės dalys), ekonomikos politiką (VII antraštinė dalis), mokesčių ir konkurencijos klausimus (VI antraštinė dalis), transportą (V antraštinė dalis), transeuropinius tinklus (XV antraštinė dalis), aplinkos apsaugą (XIX antraštinė dalis), vartotojų apsaugą (XVI antraštinė dalis) ir t.t.⁷⁰

Bendrosios kompetencijos atveju svarbų vaidmenį vaidina subsidiarumo ir proporcingumo principai. Subsidiarumo principą įtvirtina EB steigimo sutarties 5 straipsnio 2 dalis, nustatanti, kad „Bendrija imasi veiksmų srityse, kurios nepriklauso jos išimtinėi kompetencijai, tik tada ir tokia apimtimi, kai siūlomo veiksmo tikslų valstybės narės negali deramai pasiekti, o Bendrija dėl siūlomo veiksmo masto arba poveikio gali juos pasiekti geriau“. Proporcingumo principą nustatant EB kompetenciją apibrėžia EB steigimo sutarties

⁶⁷ Sutartis dėl Konstitucijos Europai (OL, 2004 C 310, p. 1).

<<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2004:310:SOM:LT:HTML>>[2006-04-07]

⁶⁸ Lenaerts K., Van Nuffel P., Bray R. Constitutional Law of the European Union. London: Sweet & Maxwell Limited. 2006. P. 99.

⁶⁹ Ibid., p. 97 – 98.

⁷⁰ Ibid., p. 99.

5 straipsnio 3 dalis: „Bendrija nesiima jokių veiksmų, kurie nėra būtini siekiant šios Sutarties nustatytų tikslų.“

Papildanti Bendrijos kompetencija yra ta, kuri suteikta EB valstybių narių veiksmams papildyti ar paremti siekiant įgyvendinti vieną iš EB tikslų, o pagrindinėmis teisės normų leidėjomis lieka valstybės narės. Šiai EB kompetencijai priskirtina: pramonė (XVI antraštinė dalis), užimtumas (VIII antraštinė dalis), švietimas, profesinis mokymas ir jaunimo reikalai (IX antraštinė dalis), kultūra (XII antraštinė dalis), bendradarbiavimas vystymosi labui (XX antraštinė dalis) ir t.t.⁷¹

Taigi, kalbant apie EB kompetenciją interneto turinio reguliavimo srityje, akivaizdu, kad tai labai kompleksinis klausimas, apimantis ir vartotojų apsaugą (numato EB steigimo sutarties XIV antraštinė dalis), ir laisvą paslaugų judėjimą (III antraštinės dalies 3 skyrius), ir transeuropinius tinklus (XIV antraštinė dalis), ir pramonę (XVI antraštinė dalis), ir mokslinius tyrimus bei technologijų plėtrą (XVIII antraštinė dalis), ir švietimo bei jaunimo reikalus (XI antraštinė dalis). Taigi matome, kad interneto turinio reguliavimas nepatenka į išimtinės EB kompetencijos reguliavimo sritį, o priklauso bendrajai ir papildančiai Bendrijos ir valstybių narių kompetencijai. Be to, reikia pažymėti, kad 1992 m. Maastrichto sutartimi įsteigus Europos Sąjungą, prie Bendrijos teisės ramsčio buvo prijungti ir du tarpvyriausybinių bendradarbiavimo ramsčiai, o policijos ir teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose yra svarbi priemonė kovojant su neteisėtu turiniu internete bei jo kūrėjais ir skleidėjais.

Todėl kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į reguliavimo dalyką ir ruošiamos priemonės specifiką, EB institucijos nusprendžia kokie teisės aktai turi būti priimami ir koks jų privalomumo laipsnis. Pavyzdžiui, autorių ir gretutinių teisių bei asmens duomenų apsaugos srityje, kurių harmoningas suregulavimas EB valstybėse yra svarbus sklandžiam vidaus rinkos funkcionavimui bei laisvam paslaugų judėjimui, dažniausiai priimamos direktyvos, kurių normų perkėlimas į nacionalinę teisę valstybėms narėms yra privalomas. Kitas pavyzdys – vartotojų apsaugos internete klausimų reguliavimas, todėl Saugesnio interneto veiksmų planas⁷² bei programa Safer internet plus⁷³ buvo patvirtinti privalomo

⁷¹ Ibid., p. 99 – 100.

⁷² Safer Internet Action Plan. Decision No. 276/1999/EC Of the European Parliament and of the Council of 25 January 1999 adopting a multiannual Community action plan on promoting safer use of Internet by combating illegal and harmful content on global networks (OJ, 1999 L 033, p. 1).
<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/1999/l_033/l_03319990206en00010011.pdf>

pobūdžio Tarybos ir Europos Parlamento sprendimais. Tuo tarpu priimant priemones, susijusias konkrečiai su interneto turinio reguliavimu, pastebime, kad teisės normų harmonizavimas neapima kultūros ir pramonės politikos konteksto, todėl siekiant reglamentuoti šiuos klausimus, tenka priimti neįpareigojančias priemones, tokias kaip rekomendacijos. Taigi, kaip jau minėta, kiekvienu atveju EB nusprendus imtis veiksmų, turi būti detalai išnagrinėtas būsimo reguliavimo dalykas, EB kompetencija reguliuojamoje srityje, teisinis pagrindas pagal steigimo sutartį, būsimo reguliavimo priemonės. Be to, sprendžiant šiuos klausimus svarbų vaidmenį vaidina ir proporcingumo bei subsidiarumo principai - reguliavimas EB lygmeniu turi būti efektyvesnis nei atskirų valstybių narių, be to, siekiant steigimo sutartyse numatytų tikslų, EB veiksmai turi būti būtini. Atsižvelgiant į interneto tarptautinę ir decentralizuotą prigimtį, turbūt akivaizdu, kad tarptautinis ir EB reguliavimas daugeliu atvejų būtų daug veiksmingesnis, nei atskirų valstybių narių nacionaliniai veiksmai.

4.2 Neteisėtas ir žalingas interneto turinys

Tiek Europos Sąjungos, tiek Europos Tarybos bei kitų tarptautinių organizacijų (pvz. UNESCO ar EBPO) rėmuose skiriami du kontrolės reikalaujančio turinio internete tipai: neteisėtas ir žalingas. Tačiau koks turinys yra neteisėtas, o koks žalingas?

Kalbant apie neteisėtą ir žalingą informacijos turinį internete, visų pirma derėtų paanalizuoti viešosios informacijos sąvoką, kadangi internetas, nepaisant jo specifinių savybių, yra viena iš visuomenės informavimo priemonių. LR visuomenės informavimo įstatymo⁷⁴ 2 straipsnio 59 dalis viešąją informaciją apibrėžia kaip informaciją, skirtą „viešai skleisti, išskyrus žmogaus teisės į privataus gyvenimo apsaugą užtikrinimo požiūriu neskelbtina informacija apie žmogaus asmeninį ir jo šeimos gyvenimą, jo sveikatą ir kt., taip pat informacija, kuri pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti viešai skleidžiama.

Informacija internete, kurios platinimą draudžia valstybių teisė, paprastai - baudžiamoji yra laikoma neteisėtu interneto turiniu.⁷⁵ Dažniausiai neteisėtas turinys internete

⁷³ Decision No 854/2005/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 establishing a multiannual Community Programme on promoting safer use of the Internet and new online technologies (OJ, 2005 L 149, p. 1).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_149/l_14920050611en00010013.pdf>

⁷⁴ Valstybės Žinios, 2006, Nr. 82 – 3254.

⁷⁵ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal)

<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

siejamas su vaikų pornografija. Vaikų pornografijos apibrėžimą pateikia 2001 m. Europos Tarybos rėmuose priimtos Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų⁷⁶ (prie kurios yra prisijungę dauguma EB valstybių narių, tarp jų ir Lietuvos Respublika) 9 straipsnio 2 dalis, nustatanti, kad vaikų pornografija – tai „pornografinė medžiaga, vizualiai vaizduojanti: 1) aiškiai seksualų nepilnamečio elgesį; 2) aiškiai seksualų asmens, atrodančio kaip nepilnametis, elgesį; 3) tikroviškus nepilnamečio aiškiai seksualaus elgesio vaizdus. Tačiau neteisėtas turinys gali apimti ir kitą informaciją, pažeidžiančią žmogiškąjį orumą (pvz. rasistinė ar rasinę neapykantą kurstanti informacija, žiaurumo demonstravimas), nacionalinį saugumą (pvz. teroristinė veikla), žmogaus teises (pvz. asmens garbės pažeidimas – šmeižtas, privatumo – asmens duomenų perdavimas neturint asmens sutikimo, intelektinės nuosavybės – neteisėtas autorių teisės saugomų kūrinių platinimas)⁷⁷.

To, kas laikoma neteisėtu, apibrėžimas, įtvirtinimas teisės normose ir atsakomybės nustatymas priklauso nuo atskirų valstybių. Todėl draudžiamos informacijos tipai skirtingose valstybėse gali skirtis⁷⁸. Pavyzdžiui, medžiagos, talpinančios vaikų pornografiją, kūrimas ir platinimas Ispanijoje uždraustas tik 1999 m., kai tuo tarpu kai kuriose Europos valstybėse toks draudimas galioja jau daugelį metų. Tačiau ir dėl kitokio pobūdžio turinio Europoje yra skirtumų. Pavyzdžiui, Vokietijos teisė pornografiją draudžia, o Olandijos – ne, nacizmo gynimas Austrijoje yra laikomas nusikaltimu, o nacistinės simbolikos skleidimas Danijoje laikomas saviraiškos laisvės išraiška⁷⁹.

Žalingas turinys yra visiškai teisėta informacija, kuri gali paveikti nepilnamečių vystymąsi, tačiau suaugusiems jokia būdu negali būti draudžiama⁸⁰, taip pat informacija, galinti turėti poveikį jautrioms socialinėms grupėms, pavyzdžiui, pornografija, erotinio ar smurtinio pobūdžio informacija, informacija apie alkoholį, tabaką ar kitas ribojamas medžiagas⁸¹, arba įžeisti kitų asmenų jausmus ar vertybes, kaip, pavyzdžiui, tam tikrų

⁷⁶ Valstybės Žinios, 2004, Nr. 36 – 1188.

⁷⁷ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 39 – 40.

⁷⁸ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal)
<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

⁷⁹ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 40.

⁸⁰ Ibid., p. 40.

⁸¹ Kiškis M., Petrauskas R., Rotomskis I., Štūtilis D. Teisės informatika ir informatikos teisė. Mykolo Riomerio universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2006. p. 55.

politinių nuomonių, religinių minčių reiškimas⁸². Žalingo turinio informacija yra psichologinė sąvoka, nes to paties turinio informacija vienam asmeniui gali būti žalinga, o kitam – ne⁸³, todėl ši koncepcija yra labai kompleksinė, priklausanti nuo kiekvienos valstybės ir žmonių kultūros ir pažiūrų skirtumų. Šios vertybių skirtybės ypač ryškios tarp skirtingų kontinentų valstybių, tačiau jos egzistuoja ir tarp Europos valstybių, pavyzdžiui, Šiaurės Europa paprastai palankesnė seksualinio pobūdžio nei smurtinio pobūdžio turiniui, tuo tarpu Pietų Europos valstybėse dominuoja atvirkščias požiūris⁸⁴.

Šios skirtingos turinio kategorijos reikalauja ir skirtingų sprendimų joms kontroliuoti⁸⁵. Kova su neteisėtu turiniu pagrindė vyksta dvilypiu būdu: vykdam tarptautinę teisės normų harmonizaciją, siekiant, kad skirtingose valstybėse būtų kovojama su tokio pobūdžio turiniu bei plečiant sektoriaus savireguliaciją. Tuo tarpu kontroliuojant žalingą turinį, svarbiausias vaidmuo tenka techninėms priemonėms – filtravimo ir žymėjimo sistemoms – leidžiančios vartotojams nuspręsti, kokio turinio jie nenori pasiekti⁸⁶.

4.3 EB propaguojami interneto turinio reguliavimo būdai

Interneto aplinka suteikia didžiules galimybes jo vartotojams įgyvendinti saviraiškos laisvę ir teisę gauti bei skleisti informaciją. Tačiau ne visa internete aptinkama informacija yra skirta teisėtiems tikslams, todėl interneto turinio kontrolės problema tampa vienu iš svarbiausių klausimų.

Dažnai interneto turinio kontrolės priemonės susiduria su tam tikromis kliūtimis, visų pirma todėl, kad dauguma tradicinių kontrolės priemonių interneto aplinkoje nėra efektyvios. Tradicinių visuomenės informavimo priemonių turinio kontrolei valstybės dažniausiai naudoja draudimus skleisti tam tikrą turinį. Pavyzdžiui LR Visuomenės informavimo

⁸² Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal)

<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

⁸³ Civilka M., Lamanuskas T., Osinaitė G., Sauliūnas D., Šttilis D., Toliušis S., Ulevičius L. Informacinių technologijų teisė. Vilnius: NVO Teisės institutas. 2004. P. 93 – 94.

⁸⁴ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 40.

⁸⁵ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal)

<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

⁸⁶ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 40.

įstatymo⁸⁷ 19 straipsnis draudžia skelbti informaciją, kurioje raginama prievarta keisti LR konstitucinę santvarką, skatinama kėsintis į LR suverenitetą, jos teritorijos vientisumą, politinę nepriklausomybę, kurstomas karas ar neapykanta, tyčiojimas, niekinimas, kurstoma diskriminuoti, smurtauti, fiziškai susidoroti su žmonių grupe ar jai priklausančiu asmeniu dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, platinama, propaguojama ar reklamuojama pornografija, taip pat propaguojamos ir (ar) reklamuojamos seksualinės paslaugos, lytiniai iškrypimai, propaguojami ir (ar) reklamuojami žalingi įpročiai ir narkotinės ar psichotropinės medžiagos, skleidžiama dezinformacija ir informacija, šmeižianti, įžeidžianti žmogų, žeminanti jo garbę ir orumą, pažeidžianti nekaltumo prezumpciją ir kliudanti teisminės valdžios nešališkumui. Šie turinio ribojimai taikomi ir tinterneto aplinkai, tačiau internetas yra didžiulis tarpusavyje sujungtų kompiuterių voratinklis, neturintis centro, sprendžiančio, kas jame gali būti paskleista⁸⁸, todėl draudimus šioje aplinkoje labai nesunku pažeisti. Be to, bet koks valstybinis reguliavimas internete susiduria su neefektyvumo problema dėl kontrolės normų galiojimo erdvėje, t.y. tam tikros valstybės teisės normos galioja tik jos teritorijoje, tuo tarpu internetas yra tarptautinis tinklas, nepripažįstantis valstybių sienų⁸⁹.

Tarptautinės teisės teorijoje, valstybės teritorija, kurią riboja valstybės sienos, yra vienas iš valstybės požymių⁹⁰. Valstybė savo teritorijoje turi išimtinę kompetenciją imtis teisinių ir kitokių priemonių ir neleisti joje valdyti užsienio valstybėms⁹¹. Valstybės sienų svarba teisės normų galiojimui interneto turinio reguliavimo kontekste aiškiai atsiskleidė didelio atgarsio sulaukusioje 2000 m. Prancūzijoje spęstoje byla *Yahoo! Inc. V. La Ligue Contre le Racisme et l'Antisemitisme*. Byloje buvo siekiama apriboti JAV kompanijos *Yahoo! Inc.* teisę savo interneto tinklalapiuose skelbti informaciją apie galimybę įsigyti fašistinės atributikos. Prancūzijos teisėje, priešingai nei JAV, tokia atributika bei visa su ja susijusi informacija yra neteisėta. Ir nors *Yahoo! France* tokios informacijos neskelbė, ji buvo skelbiama *Yahoo! Inc* tinklalapiuose JAV ir kitose valstybėse. Prancūzijos vartotojai taip pat galėjo ją matyti, todėl Prancūzijos teismas konstatavo, kad *Yahoo! Inc.* turėtų atsakyti pagal Prancūzijos teisę ir įpareigojo kompaniją pašalinti informaciją, dėl kurios kilo ginčas.

⁸⁷ Valstybės Žinios, 2006, Nr. 82 – 3254.

⁸⁸ Parliamentary Office of Science and Technology postnote. Regulating Internet Content. 2001. Nr. 159. P. 2 <<http://www.parliament.uk/post/pn159.pdf>> [2007-04-11]

⁸⁹ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 34.

⁹⁰ Vadapalas V. Tarptautinė teisė. Vilnius: Eugrimas. 2006. P. 233.

⁹¹ Akehurst M., Malanczuk P. Šiuolaikinis tarptautinės teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas. 2000.

Yahoo! Inc. kreipėsi į JAV teismą, siekdama išvengti Prancūzijos teismo sprendimo vykdymo. JAV teismas konstatavo, kad Prancūzijos teismo sprendimas prieštarauja JAV Konstitucijos Pirmajai pataisai, įtvirtinančiai žodžio ir išraiškos laisvę, todėl JAV negali būti pripažintas. Todėl Prancūzijos teismo sprendimas liko neįgyvendintas, o byla atskleidė neišsprendžiamą koliziją⁹².

Todėl valstybės organai turi labai nedidelę veiklos erdvę, kadangi gali veikti tik prieš turinio autorius ar platintojus, esančius toje valstybėje, tuo tarpu probleminis turinys paprastai atkeliauja iš užsienio, o dažnai ir iš valstybų, vadinamų „skaitmeniniu rojumi“, kuriose jis nėra draudžiamas, ir tokiu būdu medžiaga tampa pasiekiamą milijonams vartotojų⁹³.

Dar viena tradicinė informacijos turinio kontrolės priemonė, dažniausiai naudojama apsaugoti nepilnamečių interesus – apribojimai dėl informacijos skelbimo vietos ir laiko. Pavyzdžiui, LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo⁹⁴ 7 straipsnis nustato, kad neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija gali būti skelbiama tik vietose, į kurias nepilnamečiai negali patekti, ir (arba) tokiu laiku, kuriuo nepilnamečiai negalėtų ja naudotis. Akivaizdu, kad interneto aplinkoje šie draudimai visiškai neefektyvūs, kadangi internete informacija pasiekiamą visą parą, tuo tarpu kalbant apie informacijos skelbimo vietą, nenaudojant tam tikrų techninių filtravimo priemonių, kurios bus aptartos vėliau, taip pat neįmanoma internete išskirti tam tikrų tinklalapių, kurių prieiga nepilnamečiams būtų apribota.

Be to, šiuolaikiniame pasaulyje interneto visuomeniniai santykiai nuolat kinta ir vystosi, todėl valstybės reguliavimas neturi galimybių nustatyti veiksmingas šių santykių reguliavimo normas. Todėl natūraliai šalia valstybės nustatytos teisės egzistuoja dar kitos normos – socialinės normos, reguliuojančios tas sritis, kurių valstybė nepajėgia ar netgi neturi įgaliojimų reguliuoti⁹⁵. Įstatymuose įtvirtintos taisyklės jokių būdu neturi monopolio, nes dar daugelis sričių yra paliktos kitoms, raštu neįvardytoms, tačiau žmogaus elgesį reguliuojančioms taisyklėms. Socialinės normos kyla iš pačių žmonių, todėl turbūt neabejotina, kad dėl to jos turi didesnę galią nei teisės normos, be to, dėl šios priežasties

⁹² Kiškis M., Petrauskas R., Rotomskis I., Štītītis D. Teisės informatika ir informatikos teisė. Mykolo Riomerio universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2006. p. 53.

⁹³ Ibid., p. 33 – 34.

⁹⁴ Valstybės Žinios, 2002, Nr. 91-3890.

⁹⁵ Gumbis J. Naujų besiformuojančių visuomeninių santykių valstybinis reguliavimas ar savireguliacija. Teisė. 2006. Nr. 58. p. 85.

nekyla jų laikymosi ar nesilaikymo problemų⁹⁶. Todėl natūralu, kad tokioje dinamiškoje srityje kaip internetas, kur valstybės reguliavimas nėra pakankamai pajėgus tinkamai kontroliuoti interneto turinį, turėtų egzistuoti ir socialinių normų reguliavimas bei savireguliacija. Pažymėtina, kad valstybės toleruojamos ir palaikomos savireguliacijos sistemos yra tokios pat atviros ir lanksčios, kaip ir pats internetas, jos gali reaguoti į pasikeitimus, techninį ir socialinį vystymąsi bei atsižvelgti į kultūrinius skirtumus⁹⁷.

Interneto santykiuose pirmiau klausiama ne „kaip“, o „kas“ reguliuos šiuos santykius⁹⁸. Praktika rodo, kad interneto visuomeninių santykių reguliatoriumi gali būti: valstybė, interneto sektorius bei vartotojas. Pagal reguliatorius ir išskiriami reguliavimo būdai – įstatyminis, interneto sektoriaus savireguliacija bei savigny⁹⁹.

Atsižvelgiant į tai, kad įstatyminis valstybių interneto turinio reguliavimas, kaip jau minėta, patiria sunkumų bei tai, kad EB¹⁰⁰ labiausiai skatinami reguliavimo būdai yra savireguliacija ir filtravimo bei vertinimo sistemų naudojimas, šie būdai aptariami išsamiau.

4.3.1 Filtravimo sistemos

Filtravimo įranga yra viena iš vartotojų savignos internete priemonių, įgalinanti vartotojus nuspręsti, kokio turinio informacijos gauti jie nepageidauja bei užblokuoti tokios informacijos persiuntimą vartotojui, todėl ypač tinka kovai su žalingu turiniu. Jos naudojimą ypač skatina ir EB, o kai kuriose valstybėse narėse, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Prancūzijoje teisės normos numato interneto paslaugų ar turinio teikėjų pareigą aprūpinti vartotojus

⁹⁶ Ibid., p. 86.

⁹⁷ Machill M., Rewer A. Internet – Hotlines. 2001. p. 53.

<http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_17175_17176_2.pdf> [2007-04-11]

⁹⁸ Civilka M., Lamanauskas T., Osinaitė G., Sauliūnas D., Štīttilis D., Toliušis S., Ulevičius L. Informacinių technologijų teisė. Vilnius: NVO Teisės institutas. 2004. p. 38.

⁹⁹ Parliamentary Office of Science and Technology postnote. Regulating Internet Content. 2001. Nr. 159. p. 2

<<http://www.parliament.uk/post/pn159.pdf>> [2007-04-11]

¹⁰⁰ Pavyzdžiui,

- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal)

<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

- Decision No. 276/1999/EC Of the European Parliament and of the Council of 25 January 1999 adopting a multiannual Community action plan on promoting safer use of Internet by combating illegal and harmful content on global networks (OJ L 033, 06/02/1999, P. 0001 – 0011)

<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/1999/l_033/l_03319990206en00010011.pdf> [2007-04-11]

- Decision No 854/2005/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 establishing a multiannual Community Programme on promoting safer use of the Internet and new online technologies (OJ L 149, 11/06/2005, P. 0001 - 0013)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_149/l_14920050611en00010013.pdf> [2007-04-11]

tokiomis priemonėmis ar bent jau apie jas informuoti¹⁰¹. Filtravimo įrangos naudojimo tikslas – padidinti tėvų atsakomybę saugant vaikus nuo žalingo turinio internete¹⁰², kadangi valstybė tokio turinio uždrausti negali, atsižvelgiant į tai, kad jis, kaip jau minėta, yra visiškai teisėtas.

Svarbus šios įrangos privalumas – ji leidžia imtis interneto turinio kontrolės be valstybės įsikišimo, kuris galėtų pažeisti pagrindines žmogaus teises ir laisves, tokias kaip saviraiškos laisvė ar teisė gauti ir platinti informaciją, kadangi leidžia internete platinti bet kokią informaciją, tačiau vartotojams suteikiama galimybė atmesti turinį, kurio jie nepageidauja¹⁰³. Taigi tinkama filtravimo sistema realizuoja net keletą labai svarbių vertybių: vartotojo autonomiją, saviraiškos laisvės ir privatumo gerbimą, skaidrumą, ideologines skirtybes, sąveiką ir suderinamumą¹⁰⁴.

Išskiriami du pagrindiniai filtravimo būdai – vadinamųjų blokavimo sistemų bei vertinimo ir žymėjimo sistemų naudojimas¹⁰⁵. Vadinamosios blokavimo sistemos, yra programinė įranga, blokuojanti prieigą prie tam tikro turinio informacijos. Turinio blokavimas gali būti atliekamas dviem būdais: blokuojant prieigą prie informacijos internete, kuri talpina tam tikrus žodžius (pavyzdžiui, seksas, krūtys, homoseksualumas) arba naudojant tam tikrus iš anksto sudarytus priimtinių ir nepriimtinių interneto tinklalapių adresų sąrašus, kuomet blokuojama prieiga prie nepageidautinų tinklalapių arba leidžiama prieiga tik prie pageidautinų tinklalapių sąrašė esančių tinklalapių¹⁰⁶. Tačiau kalbant apie šiuos turinio blokavimo būdus, būtina pažymėti ir jų trūkumus. Pavyzdžiui tam tikro teksto paieška interneto informacijoje paremtam turinio blokavimo būdui kyla sunkumų nustatant tam tikro nepageidautino teksto kontekstą (pavyzdžiui, filtravimo sistemos, blokuodamos visą informaciją internete, kurioje randamas žodis „krūtys“, taip pat užblokuoja ir diskusijų apie krūties vėžį tinklalapius), tuo tarpu naudojant blokavimo būdą, paremtą pageidaujamų bei nepageidaujamų interneto tinklalapių sąrašais, dažnai įtraukiami ne visi nepageidaujami

¹⁰¹ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003.p. 60.

¹⁰² Ibid., P. 60.

¹⁰³ Balkin J. M., Noveck B. S., Roosevelt K. Filtering the Internet – A Best Practices Model // Protecting Our Children on the Internet. 2000. p. 208

<http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_17233_17234_2.pdf>[2007-04-11]

¹⁰⁴ Self-regulation of Internet Content. Bertelsmann Foundation. 1999. p. 11.

<<http://www.cdt.org/speech/BertelsmannProposal.pdf>>[2007-04-11]

¹⁰⁵ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003.p. 60.

¹⁰⁶ Balkin J. M., Noveck B. S., Roosevelt K. Filtering the Internet – A Best Practices Model // Protecting Our Children on the Internet. 2000.p. 215-216

<http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_17233_17234_2.pdf>[2007-04-11]

turinio interneto tinklalapių adresai arba į pageidaujamų tinklalapių sąrašą neįtraukiami tam tikri naudingi tinklalapiai¹⁰⁷.

Antrasis interneto filtravimo būdas – vadinamųjų vertinimo ir žymėjimo sistemų naudojimas. Šiuo būdu interneto tinklalapiai pažymimi tam tikru būdu, apibūdinančiu tinklalapio turinį, o interneto vartotojai savo naršykles įgalina priimti arba atmesti tinklalapius su arba be tam tikrų žymų¹⁰⁸. Egzistuoja ir žymėjimo standartus nustatantys tarptautiniai organai, pavyzdžiui Interneto turinio žymėjimo asociacija¹⁰⁹ (angl. – *Internet Content Rating Association*). Tokiu būdu įmanoma kurti filtrus, veikiančius priklausomai nuo vaiko amžiaus ar kultūrinių bei ideologinių skirtumų, būtent dėl tokio lankstumo EB ir ypač skatina tokias sistemas¹¹⁰. Vis dėlto galima išvengti ir trūkumų – ganėtinai sunku įsivaizduoti galimybę pažymėti milžiniškus kiekius internete cirkuliuojančios informacijos.

Vis dėlto interneto turinio filtravimo sistemų naudojimas, nepaisant jų neginčijamų privalumų, yra kritikuojamas. Tai nulemia trys pagrindinės priežastys¹¹¹. Pirma, kalbant apie efektyvumą, nors visos šios sistemos laikui bėgant tobulės, visuomet iškils techninių problemų – bus užkertamas kelias turiniui, kurio prieiga pageidaujama arba blokuojamas turinys, kurio vartotojas galbūt niekada nenorėjo atmesti. Antra, visos filtravimo sistemos reikalauja tam tikro pasirinkimo. Pvz. žymėjimas – koki žymėjimą pasirinkti? Kokie turėtų būti tokio žymėjimo kriterijai? Paprastai tai atlieka tam tikros privačios organizacijos skirtos turinio internete žymėjimui. Svarbu atkreipti dėmesį į tokių organizacijų funkcijas. Daugybė žmogaus teises ginančių asociacijų išpėja dėl žymėjimo neutralumo trūkumo ir rizikos, kadangi tokių organizacijų interesų grupės žymėjimo sistemose dažnai siekia atspindėti jų pačių vertybes ar subtiliai primesti tam tikras moralės normas. Trečia, tokiose sistemose kažkas (pavyzdžiui, tėvai, auklėtojai) nusprendžia, kad galutinis vartotojas negalės pasiekti tam tikros informacijos. Tuo atveju, kai tėvai ar auklėtojai nustato tokius apribojimus nepilnamečiams jų pačių labai, problemų, žinoma, kyla nedaug. Tačiau daug daugiau klausimų kyla, kai darbdavys nusprendžia įrengti filtravimo sistemas darbuotojų kompiuteriuose arba tokios sistemos įrengiamos bibliotekose. Tokiais atvejais ribojamas

¹⁰⁷ Ibid., p. 215.

¹⁰⁸ Parliamentary Office of Science and Technology postnote. Regulating Internet Content. 2001. Nr. 159. P. 2 <<http://www.parliament.uk/post/pn159.pdf>> [2007-04-11]

¹⁰⁹ <http://www.fosi.org/icra/> [2007-04-11]

¹¹⁰ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 60.

¹¹¹ Ibid., p. 61.

suaugusiųjų, kurie galbūt net nežino, kad jiems pateikiama filtruojama informacija, saviraiškos laisvė ir teisė teikti bei gauti informaciją.

4.3.2 Savireguliacija

Kalbant apie interneto turinio reguliavimą, visada neišvengiamai kalbama ir apie savireguliaciją, kadangi tai vienas iš pagrindinių ir veiksmingiausių interneto reguliavimo būdų. Jo naudojimą, kaip ir filtravimo sistemas, ypač skatina ir EB. Interneto bendruomenės savireguliacija yra kolektyvinis reguliavimas, dėl kurio tarpusavyje susitaria interneto paslaugų ar turinio teikėjai ir vartotojai, siekiant suderinti bendrus interesus be valstybės pagalbos. Taigi savireguliacija yra teisės subjektų daugumo suderinta valia be valstybės įsikišimo, todėl šia prasme ji iš esmės atlieka tas pačias funkcijas kaip ir valstybės sankcionuota teisė¹¹².

Išskiriamos trys pagrindinės priežastys, kodėl savireguliacija yra tinkamas interneto turinio kontrolės būdas¹¹³:

1. Valstybės nėra pajėgios efektyviai kontroliuoti informacijos, cirkuliuojančios šiame tarpatutiniame tinkle, turinio;

2. Interneto paslaugų ar turinio teikėjai turi didžiausias galimybes kontroliuoti turinį, esantį jų serveriuose, o taip pat ir technines galimybes aptikti probleminių turinį ir nutraukti jo platinimą;

3. Valstybės kišimasis į tam tikrų žmogaus teisių ir laisvių sritį gali būti laikomas saviraiškos laisvės neteisėtu apribojimu ar net tam tikra cenzūros forma. Savireguliacija leidžia to išvengti, kadangi tam tikro sektoriaus savireguliacija siekiant disciplinuoti jo veiklą ir kolektyviai nustatyti jos ribas nėra laikoma cenzūra.

Paprastai, kalbant apie savireguliaciją, pabrėžiami tokie šio turinio reguliavimo būdo privalumai, kaip galimybė greitai, pigiai ir veiksmingai pašalinti pažeidimus bei reaguoti į nepriimtina, nors ir teisėtą elgesį. Tačiau pažymėtini ir savireguliacijos trūkumai: savireguliacijos priemonės nėra tiesiogiai priverstinai įvykdomos, be to savireguliacija gali

¹¹² Civilka M., Lamanaukas T., Osinaitė G., Sauliūnas D., Štītis D., Toliušis S., Ulevičius L. Informacinių technologijų teisė. Vilnius: NVO Teisės institutas. 2004. p. 39 - 40

¹¹³ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003.p. 54.

tapti didesnę įtaką turinčių interneto subjektų, t.y. interneto paslaugų ar turinio teikėjų piktnaudžiavimo priemone¹¹⁴.

Europos Sąjunga skatina savireguliaciją internete naudojant du instrumentus: elgesio kodeksų (angl. – *Codes of Conduct*) nustatymą bei „karštųjų linijų“ (angl. - *hotlines*) įsteigimą:

1. Daugelyje EB valstybių narių Elgesio kodeksai buvo pradėti kurti ir priimti nuo 1997 m. Juos dažniausiai priima interneto paslaugų teikėjų, kuriems jie ir yra skirti ir kuriuos jie savanoriškai pasirašo, asociacijos. Šių Kodeksų pagrindinis tikslas - aiškiau apibrėžti paslaugų teikėjų pareigas ir išreikšti jų sąžiningumą dėl probleminio turinio cirkuliacijos internete, be to, užtikrinti, kad interneto turinys ir interneto paslaugų teikėjų elgesys atitiktų socialinės atsakomybės principus¹¹⁵. Tokiu būdu interneto vartotojai skatinami pasitikėti šia priemone¹¹⁶. Elgesio kodeksus kurti ir įgyvendinti turėtų visoms susijusioms šalims pasiekiamos ir interneto sektoriui atstovaujančius savireguliacijos institucijas. Šios savireguliacijos institucijos turėtų aktyviai konsultuotis su vartotojais ir gyventojais, kadangi vartotojams nedalyvaujant, savireguliacijos mechanizmas negalės tiksliai atspindėti vartotojų poreikių, todėl juo nebus pasitikima¹¹⁷. Siekiant efektyvios savireguliacijos, būtina, kad vystant Elgesio kodeksus dalyvautų ir tam tikri valstybiniai priežiūros organai, be to, valstybės turėtų skatinti šias priemones. Aktyvi valstybės veikla skatinant savireguliaciją gali pasireikšti ir tokiomis priemonėmis, kurios vadinamos „reguliuojama savireguliacija“ arba bendradarbiavimu tarp valstybės ir savireguliacijos sektoriaus (angl. – *co-regulation*)¹¹⁸. EB 1998 m. žengė svarbų žingsnį harmonizuojant Elgesio kodeksų turinį priimdama Tarybos rekomendaciją Nr. 98/560/EB dėl konkurencijos plėtros teikiant audiovizualines ir informacines paslaugas Europoje, skatinant nacionalines programas, kurių tikslas – sukurti veiksmingą mažamečių ir žmogaus orumo apsaugą¹¹⁹.

¹¹⁴ Civilka M., Lamanaukas T., Osinaitė G., Sauliūnas D., Štītis D., Toliušis S., Ulevičius L. Informacinių technologijų teisė. Vilnius: NVO Teisės institutas. 2004. p. 40

¹¹⁵ Self-regulation of Internet Content. Bertelsmann Foudation. 1999. p. 8.
<<http://www.cdt.org/speech/BertelsmannProposal.pdf>>[2007-04-11]

¹¹⁶ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003.p. 54.

¹¹⁷ Self-regulation of Internet Content. Bertelsmann Foudation. 1999. p. 9.
<<http://www.cdt.org/speech/BertelsmannProposal.pdf>>[2007-04-11]

¹¹⁸ Machill M., Rewer A. Internet – Hotlines. 2001. p. 54.

<http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_17175_17176_2.pdf > [2007-04-11]

¹¹⁹ Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity (OJ, 1998 L 270, p. 8)
<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/1998/l_270/l_27019981007en00480055.pdf> [2007-03-17]

Rekomendacijos priedai numato svarbiausius principus, kurie turi atsispindėti Elgesio kodeksuose:

- Pagrindinės skundų karštosioms linijoms valdymo taisyklės;
- Sektoriaus bendradarbiavimas su teisminiais ir policijos organais;
- Šių kodeksų patikimumo didinimas taikant apskundimo ar tarpininkavimo procedūras pažeidimų atveju;
- Išsamios informacijos apie interneto paslaugų grėsmes pateikimas vartotojams.

Vis dėlto savireguliacija kaip interneto turinio reguliavimo būdas taip pat neišvengia kritikos, kadangi sektoriaus kompanijos, kurios turi vykdyti su turinio platinimu susijusias normas, taip pat kolektyviai nusistato ir savo veiklos ribas bei atsakomybę. Žvelgiant iš loginės pusės, tai sukelia nepasitikėjimą. Iš to kyla būtinybė aiškai apibrėžti valdžios organų (pavyzdžiui, valdžios organų, atliekančių su internetu susijusias funkcijas) vaidmenį interneto savireguliacijos priemonėse. Be to, savikontrolei trūksta valdžios, galinčios priversti įvykdyti sprendimus. Savireguliacijos organų sprendimų tekstai nėra teisiškai privalomi, tai labiau etinių gairių rinkinys. Todėl savireguliacijos efektyvumas yra ribotas bei kyla klasikiniai prieštaravimai, dėl kurių savireguliacija ikartais vadinama „tigrų be dantų“. Siekiant išvengti tokių savireguliacijos tekstų neryžtingo vaidmens, labai svarbu, kad jiems pritartų dauguma sektoriaus kompanijų, o jų įgyvendinimą prižiūrėtų tam tikra institucija. Viena iš idėjų, kuri galėtų būti naudinga skatinant vykdyti elgesio kodeksuose įtvirtintas taisykles – paskatinamosios priemonės, tokios kaip „kokybiškų tinklalapių“ vardų suteikimas paslaugų teikėjams, gerbiantiems elgesio kodeksų taisykles, kad vartotojai galėtų būti tikri, kad paslaugų teikėjas neplatina neteisėto turinio. Atsižvelgiant į tai siekiama padidinti sektoriaus atsakomybę pasinaudojant tuo, kad jų įvaizdis kompanijoms darosi vis svarbesnis. Turbūt nei vienas paslaugų teikėjas nenori, kad apie jį visuomenė kalbėtų kaip apie neteisėto turinio skleidėją: įvaizdžio, kuris ypač svarbus plečiantis komercijai internete praradimas kompanijai gali būti didžiulė netektis.¹²⁰

2. Karštosios linijos yra organizacijos, kurioms vartotojai gali pranešti apie internete aptiktą turinį, kuris, jų manymu, gali būti laikomas neteisėtu. Karštųjų linijų organizacijų veikla skirta nustatyti neteisėto turinio atvejus siekiant uždrausti tokios informacijos cirkuliaciją internete. Šios organizacijas paprastai įsteigia interneto paslaugų ar turinio teikėjai ar patys vartotojai, jos tiria skundus dėl neteisėto turinio, o jiems pasitvirtinus,

¹²⁰ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 55 - 57

ragina interneto paslaugų ar turinio teikėjus tokią informaciją pašalinti bei apie tai informuoja kompetentingas teisėsaugos institucijas.

Pirmosios karštosios linijos Europoje buvo įsteigtos Olandijoje ir Didžiojoje Britanijoje. Olandija buvo pradininkė, 1996 m. birželio mėnesį Olandijos interneto paslaugų teikėjų asociacijai, policijos grupei ir patiems vartotojams įsteigusi karštąją liniją skundams dėl vaikų pornografijos. 1997 m. Olandijoje buvo įsteigta dar viena karštoji linija, skirta skundams dėl rasistinio turinio. Didžiojoje Britanijoje 1996 m. rugsėjo mėnesį interneto paslaugų teikėjų, vyriausybės ir valstybės teisėsaugos institucijų pastangomis įsikūrė Interneto stebėjimo fondas (angl. – *Internet Watch Foundation*), kurio pagrindinė veikla – skundų dėl vaikų pornografijos tyrimas. Didžiosios Britanijos valdžios organų prašymu, prabėgus šiek tiek laiko, fondas išplėtė savo veiklą – ji apima ir skundus dėl rasistinio bei rasinę neapykantą kurstančio turinio¹²¹.

Šiuo metu karštosios linijos veikia beveik visose EB valstybėse narėse. Jų veikimas sutinkamas pakankamai pozityviai – Olandijoje karštųjų linijų pagalba olandiškoje interneto dalyje vaikų pornografija beveik išnyko, Vokietijoje jų indėlis kovojant su neteisėtu turiniu dėl pačių vartotojų aktyvumo nustebino pačius linijų steigėjus bei teisėsaugos institucijas. EB siekiama sukurti tarptautinį karštųjų linijų tinklą kovai su neteisėtu turiniu, todėl 1999 m. pagal Saugesnio interneto veiksmų planą¹²² buvo įkurta Tarptautinė interneto karštųjų linijų asociacija INHOPE¹²³, kuri skatina bendradarbiavimą tarp atskirų karštųjų linijųkovoje su vaikų pornografija. Pasinaudojant EB parama, karštosios linijos buvo įkurtos daugelyje EB valstybių narių, tarp jų ir Lietuvoje. 2005 m. pasinaudodama EB parama šį projektą pradėjo bendrovė „BITĖ Lietuva“ interneto tinklalapyje www.draugiskasinternetas.lt įkūrusi karštąją liniją, kuria galima pranešti apie pastebėtą neteisėtą ar žalingą turinį internete.

Tarptautinis karštųjų linijų bendradarbiavimas, ypač kovoje su neteisėtu turiniu, dažnai yra labai veiksmingas. Karštosios linijos veikia kur kas lanksčiau nei valstybių policijos įstaigos, be to, valstybė teisės normų vykdymą gali priversti tik savo teritorijoje, o tarptautinis bendradarbiavimas tarp valstybių policijos įstaigų taip pat nepasižymi lankstumu. Tuo tarpu bendradarbiaujant karštosioms linijoms, išvengiama sudėtingų diplomatiš

¹²¹ Ibid., p. 58

¹²² Decision No. 276/1999/EC Of the European Parliament and of the Council of 25 January 1999 adopting a multiannual Community action plan on promoting safer use of Internet by combating illegal and harmful content on global networks (OJ, 1999 L 033, p. 1).

<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/1999/l_033/l_03319990206en00010011.pdf>[2007-04-11]

¹²³ International Association of Internet Hotlines Providers

<<http://www.inhope.org/en/index.html>> [2007-04-11]

procedūrų, su kuriomis susiduria tarpvalstybinis teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas¹²⁴. Todėl karštosios linijos, ypač bendradarbiaudamos su valstybių institucijomis, vaidina svarbų vaidmenį tiriant neteisėto interneto turinio atvejus bei gali paskubinti tokios informacijos pašalinimą¹²⁵.

Vis dėlto šios organizacijos taip pat neišvengia kritikos. Dažniausiai kritikuojama joms skirta turinio priežiūros kompetencija bei veiklos kriterijai – manoma, kad dėl to šios organizacijos gali tapti užmaskuotomis cenzūros priemonėmis. Karštosios linijos negali tiesiogiai įsakyti panaikinti tam tikrą interneto tinklalapį, tačiau įspėja paslaugų ar turinio teikėjus dėl skundžiamo turinį kartu pranešdamos, kad apie tokį turinį bus informuotos teisėsaugos institucijos – tai gali būti laikoma spaudimu pašalinti informaciją, kuri galbūt netgi yra teisėta. Be to, karštųjų linijų sukūrimas gali sukelti pavojingą sumaištį dėl šių organizacijų ir teisėsaugos institucijų vaidmenų. Karštosios linijos yra privačios arba pusiau privačios organizacijos, gaunančios interneto vartotojų skundus dėl, jų manymu, neteisėto turinio internete, tačiau galutinį sprendimą, kad tam tikro turinio informacija yra arba nėra neteisėta, priima teiėjas arba teismas. Todėl labai svarbu, kad karštosios linijos atliktų tik pagalbos teisėsaugos institucijoms jų vykdomuose tyrimuose funkciją¹²⁶.

Apibendrinant pažymėtina, kad paprastai praktikoje Elgesio kodeksai bei filtravimo sistemos naudojamos kovai su žalingu turiniu, tuo tarpu kovoje su neteisėtu turiniu dažniausiai efektyviausias būdas - karštosios linijos bei valstybių teisinės sistemos bendradarbiavimas su jomis, pasitelkiant ir tarptautinį bendradarbiavimą¹²⁷. Pavyzdžiui, kovai su vaikų pornografija filtravimo sistemos nėra pati tinkamiausia priemonė. Kadangi vaikų pornografijos platinimas yra neteisėtas daugelyje valstybių, jos skleidėjai nėra linkę viešintis. Todėl mažai tikėtina, kad jie žymėtų savo tinklalapius kaip talpinančius vaikų pornografiją arba išliktų tuo pačiu adresu pakankamai ilgai, kad būtų įtraukti į nepageidaujamų interneto tinklalapių sąrašus, naudojamus interneto turiniui filtruoti¹²⁸. Su vaikų pornografija tikslingiausia kovoti kitomis savireguliacijos priemonėmis, ypač

¹²⁴ Self-regulation of Internet Content. Bertelsmann Foudation. 1999. p. 12.

<<http://www.cdt.org/speech/BertelsmannProposal.pdf>>[2007-04-11]

¹²⁵ Machill M., Rewer A. Internet – Hotlines. 2001. p. 58.

<http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_17175_17176_2.pdf > [2007-04-11]

¹²⁶ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 57 – 59.

¹²⁷ Ibid., p. 54.

¹²⁸ Balkin J. M., Noveck B. S., Roosevelt K. Filtering the Internet – A Best Practices Model // Protecting Our Children on the Internet. 2000. p. 209.

<http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_17233_17234_2.pdf>[2007-04-11]

karštosiomis linijomis. Tuo tarpu pornografijos internete platintojai savo veiklą dažniausiai yra linkę įvardyti kaip skirtą suaugusiesiems, todėl jie nesiekia išvengti savo puslapių pažymėjimo žyma „suaugusiesiems“, tokiu būdu toks visiškai teisėtas, tačiau nepilnamečiams žalingas turinys kaip vaikų pornografija gali būti labai sėkmingai blokuojamas žymėjimo sistemomis paremta filtravimo įranga¹²⁹. Tačiau, kaip jau buvo minėta, visi šie būdai turi tiek privalumų, tiek trūkumų, todėl turėtų būti imamasi priemonių ne jų tik techninėms galimybėms tobulinti, bet ir užtikrinti veiksmingą šių priemonių veikimą drauge, skaidrų ir etišką jų valdymą, kadangi todėl labai svarbu, kad interneto turinio kontrolės sprendimai galėtų lanksčiai atsakyti į skirtingus interneto turinio keliamus pavojus¹³⁰. Pabrėžtina ir ne tik nacionalinio ar regioninio, bet ir tarptautinio savireguliacijos sistemų koordinavimo būtinybė¹³¹.

Kita vertus, kalbant apie turinio reguliavimo būdus ir priemones, negalima nepažymėti, jog nei vienas iš jų nebus pakankamai efektyvus, jeigu apie juos nebus informuojama visuomenė. 2004 m. Europos Komisijos užsakymu atlikto viešosios nuomonės Eurobarometro (angl. - *Eurobarometer*) tyrimo „Neteisėtas ir žalingas turinys internete naujose valstybėse narėse“ rezultatai parodė, kad tiek EB senbuvėse, tiek naujosiose valstybėse narėse, didesnę dalis apklaustųjų pageidautų gauti daugiau informacijos apie vaikų apsaugos nuo žalingo ir neteisėto interneto turinio būdus, net 48% apklaustųjų naujosiose valstybėse narėse ir 38% valstybėse senbuvėse atsakė nežinantys, kam reikėtų pranešti apie pastebėtą neteisėtą žalingą turinį, o apie karštąsias linijas žinojo tik atitinkamai 6% ir 5% respondentų naujosiose valstybėse narėse ir senbuvėse¹³².

4.4 Atsakomybė už interneto turinį

Nepaisant interneto bendruomenės vykdomos savireguliacijos ir techninių priemonių naudojimo kontroliuojant interneto turinį, labai svarbu apibrėžti, kas atsako už neteisėto ar žalingo turinio platinimą.

¹²⁹ Ibid., p. 209.

¹³⁰ Machill M., Rewer A. Internet – Hotlines. 2001. p. 51

<http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_17175_17176_2.pdf> [2007-04-11]

¹³¹ Self-regulation of Internet Content. Bertelsmann Foundation. 1999. p. 8.

<<http://www.cdt.org/speech/BertelsmannProposal.pdf>>[2007-04-11]

¹³² European Commission. Candidate Countries Eurobarometer. Illegal and Harmful Content on the Internet in the New Member States.

<http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/docs/eurobarometer/eurobarometer_2004_10_new_ms.pdf> [2007-04-11]

Interneto paslaugų teikėjas tretiesiems asmenims gali sukelti žalą ir turėti atsakyti už ją skirtingais būdais. Teisės sistemoje egzistuoja trys atsakomybės tipai – administracinė (už tam tikrus paslaugų teikėjų pažeidimus, numatytus administracinės teisės normose, kai sankcijas taiko administraciniai valstybės organai), civilinė (arba sutartinė atsakomybė, kuri taikoma už, pavyzdžiui, už paslaugų teikėjo sutarties su vartotoju sąlygų nesilaikymą) ir baudžiamoji (kuomet paslaugų teikėjo veikla vertinama kaip nusikalstama, pavyzdžiui vaikų pornografijos platinimas). Kiekvienu atveju, nustatant atsakomybę taikomi skirtingi rekvizitai. Todėl neįmanoma kalbėti apie atsakomybę bendrai, tik apie atsakomybės tipus. Todėl pirmiausia tenka nustatyti, kas atsako ir tada spręsti, kokia atsakomybė turėtų būti taikoma – administracinė, civilinė ar baudžiamoji.

Tradicinėse priemonėse atsakomybės nustatymas yra gana nesudėtingas, kadangi pakankamai nesunku nustatyti informacijos platinimo centrą, kontroliuojantį skleidžiamą informaciją. Internete svarbu nustatyti aiškias naujas taisykles atsakomybei nustatyti, nes šios naujos priemonės techniniai ypatumai lemia, kad tradicinė klasikinių priemonių schema, nustatanti, kas atsakingas už paskleistos informacijos turinį, tampa neveiksminga.

Pirmoji užduotis nustatant, kas atsakingas už informacijos turinį internete, - identifikuoti šio turinio autorių, tačiau reikia atsižvelgti ir į tai, kad internete galimas ir anoniminis bendravimas. Todėl labai svarbu numatyti priemones, leidžiančias nustatyti už tam tikrą informaciją atsakingus asmenis. Be to, internete, skirtingai nei klasikinėse priemonėse, ryšių procesuose dalyvauja daugybė veikėjų: informacijos autoriai - turinio teikėjai, prieigos teikėjai, kurie vartotojams suteikia galimybę prisijungti prie interneto bei interneto paslaugų teikėjai, valdantys tarnybines stotis, kuriuose talpinamas trečiųjų asmenų sukurtas turinys¹³³.

EB lygiu atsakomybės nuostatas numato 2000 m. Elektroninės komercijos direktyva¹³⁴ Nr. 2000/31/EB. Atsakomybės nustatymas EB buvo svarbus klausimas, visų pirma dėl to, kad investicijos į naujų technologijų sektorių galėjo būti atidėtos dėl paslaugų teikėjų nesaugumo nežinant ar jie užsitrauks atsakomybę už tam tikro informacijos turinio platinimą internete. Be to, atsakomybės nustatymo klausimas labai svarbus saviraiškos laisvės ir teisės gauti bei skleisti informaciją įgyvendinimui, kadangi šios žmogaus teisės yra

¹³³ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 62 – 63.

¹³⁴ 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva Nr. 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva) (OL, 2000 L 178, p. 1).

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/dd/13/25/32000L0031LT.pdf>>[2007-03-19]

laisvų komunikacijų garantijos bei demokratijos pagrindas, todėl atsakomybės klausimų reguliavimas negali sukurti jokių nepateisinamų kliūčių laisvam informacijos srautui¹³⁵.

Remiantis Direktyva, vienas iš esminių atsakomybės nustatymo principų yra informacinės visuomenės paslaugų teikėjų atsakomybės apribojimas¹³⁶, iš esmės grindžiamas dviem kriterijais: paslaugų teikėjų galimybe žinoti apie ir kontroliuoti informacijos turinį (Direktyvos 12 – 14 str.). Todėl galioja bendra taisyklė, kad turinio teikėjai atsakys visais atvejais, kadangi jie patys redaguoja arba kuria turinį ir turi visas galimybes jį kontroliuoti. Tuo tarpu interneto prieigos teikėjai lieka neatsakingi, kadangi tiesiog veikia kaip klasikiniai pašto paslaugų teikėjai, persiunčiantys klientų laiškus nežinodami jų turinio¹³⁷. Sudėtingesnis paslaugų teikėjų, pavyzdžiui, savo serveriuose patalpinančių kitų asmenų sukurtą turinį ar jo prieigos nuorodas atvejais. Direktyva nustato, kad jie atsakomybę užsitraukia tik tuo atveju, jei turi galimybę žinoti ir kontroliuoti informacijos turinį, tačiau nenustato nenustato teikėjams nei bendros prievolės teikiant paslaugas stebėti informaciją, kurią jie perduoda arba saugo, nei bendros prievolės aktyviai domėtis faktais arba aplinkybėmis, rodančiomis nelegalią veiklą (15 straipsnio 1 dalis). tačiau Direktyvos preambulės 48 punktas numato, kad paslaugų teikėjas gali šią informaciją gauti ir aktyviais savo veiksmais. Valstybės narės gali nustatyti prievoles informacinės visuomenės paslaugų teikėjams nedelsiant informuoti kompetentingas viešąsias institucijas apie įtariamą nelegalią veiklą arba informaciją, kurią pateikia jų paslaugų gavėjai, arba prievolę pateikti kompetentingoms institucijoms, gavus jų prašymą, informaciją, leidžiančią nustatyti jų paslaugos gavėjų, su kuriais jie yra sudarę informacijos saugojimo sutartis, tapatybę (15 straipsnio 2 dalis).

Direktyvos 14 straipsnio 1 dalis nustato, kad paslaugų teikėjas, gavęs faktinių žinių arba sužinojęs apie neteisėtą turinį ar veiklą ir norėdamas pasinaudoti atsakomybės apribojimu nedelsdamas imtis priemonių panaikinti tą informaciją arba atimti galimybę ja naudotis. Dėl tokios nuostatos yra pasisakęs ir LR Konstitucinis teismas byloje dėl neskelbtinos informacijos platinimo tvarkos¹³⁸. Jame Teismas pabrėžė, kad pagal LR

¹³⁵ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003p. 61 – 63.

¹³⁶ Kiškis M., Petrauskas R., Rotomskis I. Štītis D. Teisės informatika ir informatikos teisė. Mykolo Riomerio universiteto Leidybos centras. Vilnius. 2006. p. 54.

¹³⁷ Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003. p. 64.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas dėl Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu nr. 290 "dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose

Konstituciją visi asmenys turi pareigą neskleisti tokios informacijos, kurią skleisti draudžia įstatymai, taip pat pareigą nepažeisti ribojamos informacijos platinimo tvarkos. Asmenys, sužinoję, kad jie koku nors būdu dalyvauja skleidžiant informaciją, kurią skleisti draudžia įstatymai, arba kitaip prisideda prie tokios informacijos skleidimo, arba koku nors būdu pažeidžia informacijos, kurios skleidimas yra ribojamas įstatymu, skleidimo tvarką, privalo tokią savo veiklą nedelsiant nutraukti, o neskelbtinos informacijos skleidimas ir ribojamos informacijos skleidimo tvarkos pažeidimas yra teisės pažeidimai, kurių Konstitucija netoleruoja.

Taigi Direktyva numato, kad interneto paslaugų teikėjai yra atsakingi už žinomai neteisėto turinio informacijos identifikavimą ir jos panaikinimą arba galimybės ja naudotis atėmimą, taip paslaugų teikėjams suteikiant galių spręsti dėl tam tikros informacijos turinio teisėtumo, todėl siekiant išvengti jų piktnaudžiavimo Direktyvos preambulės 46 punktas pažymi saviraiškos laisvės ir teisės skleisti bei gauti informaciją įgyvendinimo svarbą: „informacija turi būti panaikinta arba galimybė ja naudotis turi būti atimta vadovaujantis saviraiškos laisvės principu ir šiam tikslui nacionaliniu lygiu nustatyta tvarka“.

Valstybės narės užtikrina, kad pagal nacionalinius įstatymus galimos teisminės priemonės dėl informacinės visuomenės paslaugų veiklos leistų greitai priimti priemones, įskaitant laikinas, skirtas nutraukti bet kokį įtariamą pažeidimą ir užkirsti kelią su ja susijusiems interesams (18 straipsnio 1 dalis). Teismai arba administracinės institucijos gali priimti sprendimus, kuriais reikalaujama nutraukti bet kokius pažeidimus arba užkirsti jiems kelią, įskaitant neteisėtos informacijos panaikinimą arba galimybės ja pasiekti atėmimą (preambulės 45 punktas).

Minėtame LR Konstitucinio teismo nutarime buvo pasisakyta ir dėl LR Konstitucijoje įtvirtinto reikalavimo, kad saviraiškos laisvės apribojimai (o kartu ir atsakomybė už ribojimų nepaisymą) gali būti numatyti tik įstatyme. Tačiau Teismas pažymi, kad Konstitucija neužkerta kelio kai kuriuos su informacijos gavimu ir skleidimu susijusius santykius, įskaitant ir santykius, susijusius su įstatymų nustatytų draudimų skleisti informaciją ir (arba) informacijos skleidimo ribojimų laikymosi priežiūra ir kontrole, reguliuoti ir poįstatyminiais teisės aktais, tačiau jais negalima nustatyti tokio

neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo" patvirtintos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija) (Valstybės Žinios, 2005-09-22, Nr. 113-4131).

teisinio reguliavimo, kuris nebūtų grindžiamas Konstitucija ir įstatymais, taip pat tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatymais.

Apibendrinant pažymėtina, kad atsakomybės už interneto turinį reguliavimas yra ganėtinai bendro pobūdžio ir galbūt todėl ne visada įmanoma, viena vertus, tinkamai užtikrinama saviraiškos laisvė, o, kita vertus, apsaugoti viešąjį interesą, kad interneto vartotojai būtų apsaugoti nuo neteisėto ir žalingo turinio informacijos.

4.5 Pirmieji Bendrijos žingsniai neteisėto ir žalingo turinio reguliavimo srityje

Neformaliame EB Tarybos susitikime Bolonijoje 1996 m. balandžio mėn. 24 d. EB valstybių narių Telekomunikacijų ir Kultūros ministrai įvardijo, kad neteisėto ir žalingo interneto turinio problema yra ypatingai prioritetinė. Todėl Komisija buvo paprašyta parengti spartaus interneto vystymosi sukeltamų problemų bei tarptautinio ar EB reguliavimo reikalingumo santrauką. Atsakydama į šį prašymą, 1996 m. spalio mėn. 23 d. Komisija pristatė Komunikatą¹³⁹ dėl neteisėto ir žalingo turinio internete ir Žaliąją knygą¹⁴⁰ dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos teikiant audiovizualines ir informacines paslaugas.

Abu Komisijos dokumentai buvo inicijuoti Informacinių technologijų ir telekomunikacijų komisaro Martino Bangemano¹⁴¹ bei Kultūros ir audiovizualinių reikalų komisaro Marcelino Orejos¹⁴², jie pilnai vienas kitą papildė tiek laiko suderinamumo, tiek veikimo sferos atžvilgiais.

Komunikatas pateikia galimus neatidėliotino veikimo būdus kovoti su žalingu ir neteisėtu turiniu, o Žalioji knyga yra horizontalaus veikimo ir skirta vidutinio – ilgo laikotarpio veiksnių strategijai sprendžiant šią problemą visose elektroninėse visuomenės informavimo priemonėse. Abejuose dokumentuose Europos Komisija skatina valstybes nares imtis artimesnio bendradarbiavimo EB bei tarptautiniu lygiu, naudoti filtravimo programinę įrangą, kalba apie interneto prieigos tiekėjų vykdomą savireguliaciją.

¹³⁹ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal)

<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

¹⁴⁰ Green Paper of 16 October 1996 on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services (COM (96) 483 – not published in the official Journal).

<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/gpen-txt.html#intro>> [2007-03-13]

¹⁴¹ Commissioner in charge of Information Technologies and Telecommunications Martin Bangemann

¹⁴² Commissioner in charge of Cultural and Audiovisual Affairs Marcelino Oreja

Komunikatas numato trumpalaikes priemones sprendžiant specifinius su internetu susijusius klausimus dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos. Žaliosios knygos pagrindinis tikslas – skatinti ilgalaikius debatus. Ji skirta specifiniam objektui – nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugai – teikiant tuo metu naujas audiovizualines ir informacines paslaugas.

Žaliosios knygos pagrindinis tikslas – debatams dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos aiškios sistemos būtinumo suteikti gilumo. Siekiama ištirti iššūkius, su kuriais susiduria visuomenė siekdama užtikrinti viešųjų interesų pakankamą apsaugą sparčiai besivystančiame audiovizualinių ir informacinių paslaugų pasaulyje. Jeigu esminiai viešojo intereso apsaugos klausimai nėra skubiai nustatyti ir įgyvendinti, kyla grėsmė, kad tokios naujos paslaugos nepasieks savo visiško ekonominio, socialinio ir kultūrinio potencialo. Žalioji knyga pabrėžia, kad didžiausias dėmesys ir skuba dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos pirmiausia turi būti nukreiptas į decentralizuotas paslaugas, ypač internetą. Atsižvelgiant į nacionalinių sprendimų įgimtą ribotumą bei sunkumus priimant ir įgyvendinant tarptautines priemones, aišku, kad EB čia turi vaidinti pagrindinį vaidmenį. Be to, Knygoje skatinas EB valstybių narių bendradarbiavimą keičiantis informacija, įgyvendinant savireguliacijos sistemas kartu su interneto paslaugų teikėjais ir vartotojų atstovais kaip alternatyvą valstybinei kontrolei ir priežiūrai, nustatant minimalius europinius standartus dėl nusikalstamo turinio, sudarant elgesio internete taisykles, specialias įstaigas, kurios operatyviai reaguotų į vartotojų pranešimus, taip pat kurti reitingavimo ir filtravimo sistemas.

Komunikate Komisija įvertina interneto siūlomas galimybes ir interneto techninę aplinką, įvardija skirtingus neteisėto ir žalingo turinio tipus, apibūdina ir nubrėžia neatidėliotinių praktinių technologinių ir teisinių veiksmų gaires kovai su tokio interneto turiniu.

Komisija komunikate siūlo tam tikras praktines priemones, kurių tikslas – padidinti EB piliečių gaunamą naudą dėl išsiplėtusių galimybių pasiekti informaciją internete. Kovai su neteisėtu turiniu komisija siūlo stiprinti bendradarbiavimą tarp valstybių narių bei sustiprinti bendradarbiavimą policijos ir teismo bendradarbiavimo srityje, nustatyti interneto prieigos ir informacijos prieglobos (angl. - *hosting*) paslaugų teikėjų atsakomybę bei skatinti savireguliaciją. Kovai su žalingu turiniu Komisija siūlo Bendrijai imtis veiksmų palaikant filtravimo programinės įrangos ir vertinimo sistemų naudojimą, skatinti Europos

interneto turinio rengėjų bendradarbiavimą nustatant jų elgesio kodeksą internete platinamam turiniui.

Apibendrinant Žaliosios knygos ir Komunikato reikšmę EB interneto turinio reguliavimui, pažymėtina, kad šie dokumentai pradėjo plataus masto diskusijas Bendrijoje tokiu būdu padėdami pagrindus interneto turinio reguliavimui.

4.6 1998 m. ir 2006 m. rekomendacijos dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos

Prieš aptariant šias rekomendacijas, pirmiausia reikėtų apibrėžti rekomendacijų, kaip EB teisės aktų, teisinę galią. Pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties¹⁴³ 249 straipsnio 5 dalį, „rekomendacijos neturi privalomosios galios“. 1989 m. *Grimaldi* byloje C-322/88¹⁴⁴ Europos Bendrijų Teisingumo Teismas pasisakė, kad rekomendacijos yra „priemonės, kurios nesukuria privalomojo efekto net asmenims, kuriems skirtos“ bei „Bendrijų institucijų dažniausiai priimamos, kai jos pagal Europos Bendrijų steigimo sutartį neturi kompetencijos priimti privalomojo pobūdžio priemonės arba kai mano, kad privalomų priemonių priėmimas būtų netinkamas“.¹⁴⁵ Rekomendacijos nesukuria individams teisių, kuriomis šie galėtų remtis nacionaliniuose teismuose¹⁴⁶, tačiau negalima teigti, kad rekomendacijos neturi visiškai jokios teisinės galios, jos yra svarbios ir įtikinančios¹⁴⁷. Minėtoje byloje Teismas konstatavo, kad, nors rekomendacijos neturi privalomosios galios, nacionaliniai teismai, sprenddami jiems perduotus ginčus, privalo jomis remtis, ypač interpretuojant rekomendaciją įgyvendinančias nacionalines priemones bei kai rekomendacijos yra skirtos papildyti Bendrijos privalomasias teisines priemones.¹⁴⁸ Kai galimos įvairios nacionalinių ar Bendrijos nuostatų interpretacijos, valstybių narių pareiga bendradarbiauti įgyvendinant Bendrijos uždavinius¹⁴⁹ reikalauja nacionalinių teismų remtis tokia interpretacija, kuri geriausiai atitinka rekomendacijos tikslus.¹⁵⁰

¹⁴³ Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis (Valstybės Žinios, 2004 01 03, Nr. 2-2)

¹⁴⁴ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1989 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje C – 322/88 Salvatore Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles ECR 4407.

¹⁴⁵ Ibid., 13 ir 16 pastraipos

¹⁴⁶ Ibid., 16 pastraipa

¹⁴⁷ Horspool M., Humphreys M. *European Union Law*. New York: Oxford University Press. 2006. P. 78

¹⁴⁸ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1989 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje C – 322/88 Salvatore Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles ECR 4407, 18 pastraipa

¹⁴⁹ Europos Bendrijų steigimo sutarties 10 straipsnis

¹⁵⁰ Lenaerts K., Van Nuffel P., Bray R. *Constitutional Law of the European Union*. London: Sweet & Maxwell Limited. 2006. P. 782

Taigi galima daryti išvadą, kad nors rekomendacijoms Europos Bendrijos steigimo sutartyje nėra suteikta privalomoji galia, valstybėms narėms ėmusis jas įgyvendinti nacionalinėje teisėje, nacionaliniai teismai, sprendami jiems perduotus ginčus bei interpretuodami rekomendaciją įgyvendinančias nacionalines priemones, privalo remtis pačia rekomendacija ir jos tikslais. Tačiau kai kurie autoriai teigia, kad toks požiūris yra abejotinas, kadangi būtų galima teigti, kad rekomendacijomis, kaip neprivalomomis priemonėmis, gali būti remiamasi nebent sprendžiant vietos teisės dviprasmybes.¹⁵¹

1998 m. Tarybos rekomendacija dėl konkurencijos plėtros teikiant audiovizualines ir informacines paslaugas Europoje, skatinant nacionalines programas, kurių tikslas – sukurti veiksmingą nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugą¹⁵² yra pirmasis EB teisinis instrumentas dėl audiovizualinių paslaugų turinio ir informacijos transliacijų internete, ji tęsia 1996 m. Žaliosios knygos dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos teikiant audiovizualines ir informacines paslaugas, kuri Europos lygiu pradėjo debatus dėl informacinės visuomenės etinių aspektų bei viešojo intereso apsaugos teikiant naujas paslaugas, pradėtus darbus.

2006 m. Europos parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos ir dėl atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių ir internetinių informacinių paslaugų pramonės konkurencingumą¹⁵³ yra naujausia EB teisinė priemonė, kuri išplečia 1998 m. Rekomendacijos taikymo sritis. Rekomendacijos tikslas - skatinti audiovizualinių ir internetinių informacinių paslaugų pramonės vystymąsi, imantis reikiamų priemonių nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugai užtikrinti, teikiant visas audiovizualines ir internetines informacijos paslaugas.

1998 m. Rekomendacija pabrėžia, kad plečiantis skaitmeninėms visuomenės informavimo priemonėms, vis svarbesnė tampa mažamečių apsauga. Tradicinio transliavimo atveju, transliuotojas yra nesunkiai nustatomas, tuo tarpu informacijos internete šaltinį

¹⁵¹ Steiner J., Woods L., Twigg-Flesner C. EU Law. New York: Oxford University Press. 2006. P. 105.

¹⁵² Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity (OJ, 1998 L 270, p. 8) < http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/1998/l_270/l_27019981007en00480055.pdf >[2007-03-17]

¹⁵³ 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija Nr. 2006/952/EB dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos ir dėl atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių ir internetinių informacinių paslaugų pramonės konkurencingumą (OL, 2006 L 378, p. 72).

< http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_378/l_37820061227lt00720077.pdf >[2007-03-18]

nustatyti sunku, o kartais net neįmanoma. Be to, tampa paprasčiau pasiekti neteisėtą ar žalingą turinį, kartais to net nesiekiant.

Priimdama šią rekomendaciją Taryba pasisakė, kad dėl audiovizualinių paslaugų ir informacijos sektoriaus plėtros EB būtina sukurti patikimą aplinką, o ypač veiksmingą nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugą. Rekomendacija kviečia Komisiją, valstybes nares, sektorių atstovus ir kitus suinteresuotuosius įgyvendinti nacionalines savireguliacijos sistemas bei kitas priemones, stiprinančias nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugą transliacijų ir interneto sektoriuose.

Dėl šios Rekomendacijos įgyvendinimo Komisija paskelbė dvi įvertinimo ataskaitas 2001¹⁵⁴ ir 2003¹⁵⁵ m. Pirmojoje Komisija konstatuoja, kad rekomendacijos įgyvendinimas praėjus dvejiems metams po jos priėmimo yra pakankamai patenkinamas. Dauguma valstybių pradėjo saugesnio interneto skatinimo kampanijas ir kai kurios priėmė naujas nuostatas, tokias kaip policijos karštąsias linijas skundams dėl vaikų pornografijos nagrinėti. Antroji įvertinimo ataskaita rodo savireguliacijos klausimų, elgesio kodeksų ir techninių bei šviečiamąjį pobūdžio priemonių, skirtų mažamečių ir žmogiškojo orumo apsaugai, progresą nuo 2000 m. Ataskaita apibendrina, kad valstybės narės taiko rekomendaciją skirtingai bei pabrėžia, kad žymiai išaugo karštųjų linijų ir elgesio kodeksų interneto sektoriuje skaičius, tačiau būtina vartotojų asociacijų ir kitų suinteresuotų šalių dalyvavimo elgesio kodeksų įgyvendinime ir kitose savireguliacijos iniciatyvose pažanga. Ataskaita praneša apie Komisijos ketinimus 2004 m. pasiūlyti Rekomendacijos atnaujinimą, apimančią klausimus, susijusius su visuomenės informavimo priemonių raštingumu, atsisakymo teise bei priemonėmis kovoti su diskriminacija lyties, rasės ar tautybės pagrindu. Tai, beje ir buvo padaryta, 2006 m. Europos parlamentas ir Taryba priėmė Rekomendaciją dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos ir dėl atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių ir internetinių informacinių paslaugų pramonės konkurencingumą¹⁵⁶.

¹⁵⁴ Evaluation report from the Commission of 27 February 2001 on the application of the Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity (COM (2001) 106 final – not published in the Official Journal).

< http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0106en01.pdf >[2007-03-17]

¹⁵⁵ Second evaluation report from the Commission of 12 December 2003 on the application of the Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity (COM (2003) 776 final – not published in the Official Journal).

< http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0776en01.pdf >[2007-03-17]

¹⁵⁶ 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija Nr. 2006/952/EB dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos ir dėl atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių ir internetinių informacinių paslaugų pramonės konkurencingumą (OL, 2006 L 378, p. 72).

Naujoji Rekomendacija skirta - skatinti audiovizualinių ir internetinių informacinių paslaugų pramonės vystymąsi, imantis reikiamų priemonių nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugai užtikrinti, teikiant visas audiovizualines ir internetines informacijos paslaugas. Į šio tikslo įgyvendinimą Rekomendacija įtraukia valstybes nares, interneto sektorių bei Komisiją.

4.7 Saugesnio interneto veiksmų planas 1999 - 2004

Saugesnio interneto veiksmų planas¹⁵⁷ buvo priimtas bendru 1999 m. sausio mėn. 25 d. Tarybos ir Europos Parlamento sprendimu Nr. 276/1999/EB dėl ilgamečio Bendrijos veiksmų plano skatinančio saugesnį interneto naudojimą kovojant su neteisėtu ir žalingu turiniu pasauliniuose tinkluose priėmimo¹⁵⁸. Ketverių metų veiksmų planui (nuo 1999 m. sausio mėn. 1 d. iki 2002 m. gruodžio mėn. 31d.) buvo numatytas 25 milijonų eurų biudžetas. 2003 m. gegužės mėn. 11 d. EB Taryba su Europos Parlamentu sprendimu Nr. 1151/2003/EB¹⁵⁹ Veiksmų planą pratęsė dar dvejiems metams, iki 2004 m. gruodžio mėn. 31 d. Papildomų dvejų metų išlaidoms padengti Veiksmų plano biudžetui skirta dar 13,3 milijono eurų. Sėkmingas šio plano įgyvendinimas buvo pagrindas EB žengiant toliau ir 2005 – 2008 m. priimant Safer Internet Plus programą.

Saugesnio interneto veiksmų planas skirtas puoselėti palankią terpę interneto industrijos plėtrai skatinant saugesnį naudojimąsi internetu ir kovojant su neteisėtu ir žalingu turiniu. Programa susideda iš tokių veiksmų krypčių:

- **saugesnės aplinkos kūrimo**, įsteigiant Europos karštųjų linijų tinklą bei skatinant savireguliaciją ir elgesio kodeksų kūrimą;
- **filtravimo priemonių ir reitingavimo mechanizmų vystymo**, ypač pabrėžiant jų naudojimo privalumus ir pasiekiant tarptautinį susitarimą dėl reitingavimo sistemų;
- **sąmoningumo kėlimo kampanijų**, informuojat tėvus ir kitus asmenis, dirbančius su vaikais (mokytojus, socialinius darbuotojus ir t.t.) apie tinkamiausius būdus apsaugoti nepilnamečius nuo interneto turinio, kuris galėtų būti žalingas jų vystymuisi, atskleidimo.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_378/l_37820061227lt00720077.pdf>[2007-03-18]

¹⁵⁷ European Union Action Plan on Promoting Safer Use of the Internet

¹⁵⁸ Decision No. 276/1999/EC Of the European Parliament and of the Council of 25 January 1999 adopting a multiannual Community action plan on promoting safer use of Internet by combating illegal and harmful content on global networks (OJ, 1999 L 033, p. 1).

<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/1999/l_033/l_03319990206en00010011.pdf>[2007-03-14]

¹⁵⁹ Decision No 1151/2003/EC of the European Parliament and of the Council of 16 June 2003 amending Decision No 276/1999/EC adopting a multiannual Community action plan on promoting safer use of the Internet by combating illegal and harmful content on global networks (OJ, 2003 L 162, p. 1).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2003/l_162/l_16220030701en00010004.pdf>[2007-03-14]

- **vadovavimo palaikymo veiksams** nustatant teisinius reikalavimus, koordinuojant bendradarbiavimą su panašiomis tarptautinėmis iniciatyvomis ir nustatant Bendrijos priemonių poveikį.

Pagrindinis Plano aspektas – kalbama apie galimybę kruopščiai identifikuojant atsekti atsakomybės grandinę siekiant nustatyti atsakomybę už neteisėtą turinį tiems, kurie jį kuria. Akivaizdu, kad tai siūloma teisinės interneto paslaugų teikėjų, tvirtai besilaikančių elgesio kodeksų, patrauktų atsakomybėn už neteisėtą interneto turinį, gynybos tikslais. Tačiau tai, be abejonės, reikštų interneto paslaugų teikėjų, nesilaikančių tokių kodeksų, atsakomybę už neteisėto interneto turinio platinimą.

Svarbu pažymėti, kad šio Veiksmų plano juodraščio teisiniu pagrindu buvo Europos Bendrijos steigimo sutarties¹⁶⁰ 157 (buvęs 130) straipsnis, kalbantis apie „sąlygų, reikalingų Bendrijos pramonės konkurencingumui, sudarymą“ (tuo tarpu patvirtinto Veiksmų plano teisiniu pagrindu tapo 153 straipsnio kalbančio apie vartotojų apsaugą 2 dalis (buv. 129a straipsnio 2 dalis), nustatanti, kad į vartotojų apsaugos reikalavimus atsižvelgiama nustatant bei įgyvendinant kitas Bendrijos politikos ir veiklos kryptis), todėl buvo sukurtas vadovaujant jau minėtam tuo metu Pramonės politikos komisarui Martinui Bangemanui. M. Bangemanas buvo neo-liberalas ir Vokietijos „Laisvosios demokratijos partijos“ narys, pagarsėjęs dėmesio socialiniams reikalams neskyrimu, todėl jie iš esmės buvo palikti nuošalyje rengiant šį planą. Tai yra akivaizdu Planą palyginus su ankstesniuoju Komisijos dokumentu – 1996 m. Komunikatu dėl neteisėto ir žalingo turinio internete, kuriame buvo bent jau nukreipiančios nuorodos dėl interneto, kaip demokratijos socialiniuose klausimuose įrankio:

„Socialiniu požiūriu Internetas suteikia didžiulės reikšmės privalumų. Jis siūlo beprecedentines galimybes įgalindamas gyventojus ir sujungdamas juos su visų laikų didžiausiais skaitmeninės informacijos šaltiniais. Internetas buvo efektyviai panaudotas daugelyje valstybių narių priartinant valstybės administraciją prie gyventojų. Sumažindamas barjerus informacijos platinimui tiek vietiniu, tiek pasauliniu mastu, internetas suteikia individams ar asociacijoms galimybę paskelbti informaciją apie jų veiklą plačiai auditorijai už kuklią kainą. Kultūros srityje Internetas labai prisideda prie Europos skaitmeninio

¹⁶⁰ Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis (Valstybės Žinios, 2004 01 03, Nr. 2-2).

daugialypio turinio kūrimo ir platinimo pasaulyje skatindamas Europos kultūrų ir kalbų įvairovę“¹⁶¹.

Tokių nuorodų Veiksmų plane nėra visiškai ir akivaizdu, kad jis daugiausia nukreiptas paruošti sąlygas interneto komerciniam augimui. Tačiau tai sukuria ir tam tikrų pozityvių bruožų. Neaiški situacija dėl teisinės atsakomybės yra, žinoma, didžiausia problema, kuri turi būti sprendžiama, jei siekiama vystyti interneto verslą – Planas iš tikrųjų ir siekia šią problemą spręsti. Juntama aiški intencija nustatyti teisinę atsakomybę už neteisėtą turinį tiems, kurie jį kuria, o ne interneto paslaugų teikėjams, tačiau vis dėlto, interneto paslaugų teikėjai tokios atsakomybės išvengtų, tik jei laikytųsi planuojamų elgesio kodeksų. Tai yra klausimas, kuris labiausiai gąsdina nevyriausybinės organizacijas ir vartotojus, kurių pagrindinis tikslas yra dalyvauti socialiniuose reikaluose.

Informacija, apibūdinama kaip neteisėtas turinys, apima ir reputacijos apsaugos klausimus. Kaip viena iš sudedamųjų elgesio kodeksų laikymosi dalių, iš interneto paslaugų teikėjų reikalaujama duoti garantijas, kad jie neleis platinti informacijos, priešingos reputacijos apsaugos principams. Vis dėlto Plano pasirodymo metu būta ir nuomonės, kad tikėtina, kad tokie reikalavimai bus panauoti nustatant tokius pat ar net griežtesnius saviraiškos laisvės reikalavimus internetui nei jau egzistuojantys tradicinėms visuomenės informavimo priemonėms. Be to, galėtų būti net taip, kad bet kokia kompanija praneš karštajai linijai apie jos manymu neteisėtą informaciją, kenkiančią jos reputacijai, ir, jei koks nors „nepriklausomas“ organas pritars tokiam skundai, interneto turinio teikėjas turės tokią informaciją pašalinti¹⁶².

Europos Komisija, 2006 m. įvertindama Saugesnio interneto veiksmų plano įgyvendinimą¹⁶³, nustatė, kad „Saugesnio naudojimosi internetu veiksmų planas buvo sėkmingai įgyvendintas ir kad subsidijos buvo paskirtos bei programa buvo valdoma iš esmės skaidriai, efektyviai ir tinkamai. Visos suinteresuotosios šalys nurodė, kad SIAP yra svarbi ir

¹⁶¹ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal)

<<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/communic.html>> [2007-04-03]

¹⁶² The APC European Internet Rights Project: European Union Action Plan on Promoting Safer Use of the Internet

<<http://europe.rights.apc.org/eu/saferuse.html>>[2007-03-12]

¹⁶³ 2006 m. lapkričio 6 d. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui - Daugiamečio Bendrijos veiksmų plano dėl saugesnio naudojimosi internetu skatinimo kovojant su neteisėtu ir žalingu turiniu pasauliniuose tinkluose įgyvendinimo galutinis įvertinimas (KOM (2006) 663 galutinis – neskelbta Oficialiajame leidinyje).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/com/2006/com2006_0663lt01.pdf> [2007-03-14]

veiksminga programa, kuri turėtų būti tęsiama. EB laikoma pradininke, labai anksti nustačiusia, kad neteisėtas ir žalingas interneto turinys yra labai svarbus ir dėmesio vertas politinis pasaulinio masto klausimas“.

1999 – 2002 m. biudžetas Planui vykdyti siekė 25 milijonus eurų, buvo finansuoti 37 projektai, kuriuose dalyvavo daugiau nei 130 organizacijų. Buvo sudarytos 2 konsultavimo paslaugų teikimo savireguliacijos organams ir apsigėtimui informacija dėl geriausios praktikos sutartys¹⁶⁴. 2003–2004 m. laikotarpiu EB, įgyvendindama Saugesnio interneto veiksmų planą, iš viso išleido 13,7 milijonų eurų. Didžioji EB finansavimo dalis buvo skirta karštosioms linijoms ir sąmoningumo kėlimui. Maždaug 13,4 mln. EUR buvo skirta daugiau nei 50 projektų, daugiausia susijusių su karštosiomis linijomis ir sąmoningumo kėlimu.

Pagal šį Veiksmų planą 1999 m. buvo įsteigta Tarptautinė interneto karštųjų linijų asociacija INHOPE¹⁶⁵ šiuo metu vienijanti 29 karštąsias linijas 26 valstybėse, iš kurių 19 – EB valstybės narės bei Australija, Islandija, Japonija, JAV, Kanada, Pietų Korėja, Taivanas. Karštųjų linijų įsteigimas Veiksmų plano įvertinime vadinamas „svarbiausiu programos pasiekimu“. Komisija teigia, kad „įvertinus esamą INHOPE koordinuojamą karštųjų linijų tinklą buvo gauti įrodymai, kad dauguma jų teikia naudingas, aktualias ir efektyvias paslaugas“. Kaip vienas iš svarbių pasiekimų įgyvendinant Veiksmų planą Komunikate įvardijamas informacinių centrų kūrimas beveik visose valstybėse narėse.

Veiksmų plano įgyvendinimo įvertinime pažymima ir turinio filtravimo, žymėjimo ir vertinimo technologijų svarba. Filtravimo technologijų srityje sektorius yra padaręs nemažą technologinę pažangą, ir galutiniams vartotojams dabar yra siūlomi įvairiausi sprendimai. Tačiau tėvai vis dar per mažai žino apie tai, kaip naudotis filtravimo programine įranga vartotojo lygmeniu. Visos suinteresuotosios šalys pripažino, kad turinio žymėjimo ir vertinimo sistemos ir toliau lieka nepaprastai svarbi priemonė darant internetą saugesnį, ypač mažamečiams. Tačiau šioje srityje padaryta pažanga negali būti laikoma patenkinama. Sistemos, kurios didžiaja dalimi remiasi pačių savęs vertinimu, vargiai ar gali daug prisidėti prie reikiamų tikslų pasiekimo. Vis dėlto buvo pažymėta, kad sektoriaus savireguliacijos,

¹⁶⁴ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of November 3, 2003 concerning the evaluation of the Multiannual Community Action Plan on promoting safer use of the Internet and new online technologies by combating illegal and harmful content primarily in the area of the protection of children and minors (COM (2003) 653 final – not published in the Official Journal).
< http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/docs/pdf/communication/acte_en.pdf>[2007-03-14]

¹⁶⁵ International Association of Internet Hotlines INHOPE
< <http://www.inhope.org/en/index.html>>[2007-04-11]

elgesio kodeksų ir geriausios patirties atžvilgiu, yra įvykę nemažai optimistiškai nuteikiančių pokyčių.

4.8 2000 m. Tarybos sprendimas dėl kovos su vaikų pornografija internete

2000 m. gegužės mėn. 29 d EB Taryba priėmė sprendimą Nr. 2000/375/TVR dėl kovos su vaikų pornografija internete¹⁶⁶. Jame pažymima, kad seksualinis vaikų išnaudojimas ir vaikų pornografinės medžiagos gamyba, apdorojimas, laikymas ir platinimas gali būti svarbia tarptautinio organizuoto nusikalstamumo forma, kurio mastai Europos Sąjungoje duoda pagrindo vis didesniai susirūpinimui. Prekyba žmonėmis ir seksualinis vaikų išnaudojimas grubiai pažeidžia pagrindines žmogaus teises ir laisves, todėl EB siekia užkirsti kelią ir pažaboti seksualinį vaikų išnaudojimą, ir ypač vaikų pornografinės medžiagos gaminimą, apdorojimą, platinimą ir laikymą internete bei imtis tolesnių priemonių saugiam interneto naudojimui skatinti. Taryba pabrėžia, kad pagarba vaikų fiziniam ir emociniam integralumui ir seksualinio išnaudojimo aukų apsauga turi esminę svarbą ir turi tapti kertiniu EB rūpesčiu.

Sprendimas įpareigoja valstybes nares imtis tokių veiksmų:

1. imtis visų būtinų priemonių, skatinančių interneto naudotojus tiesiogiai ar netiesiogiai informuoti teisėsaugos institucijas apie įtariamus vaikų pornografinės medžiagos platinimo internetu atvejus, kad šios institucijos galėtų operatyviai vykdyti savo pareigą užkirsti kelią ir kovoti su vaikų pornografija internete.

2. užtikrinti kuo platesnį ir spartesnį valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą pagal esamus susitarimus ir konvencijas. Apie įtariamus vaikų pornografijos atvejus jo įgaliojimų ribose turi būti informuojamas Europolas.

3. užmegzti dialogą su pramonės sektoriumi apsvarstant reikiamas savanoriškas ar teisiškai įpareigojančias priemones vaikų pornografijai internete pažaboti bei diegti kontrolės sistemas kovai su vaikų pornografinės medžiagos gaminimu, apdorojimu, laikymu ir platinimu.

4. nuolat stebėti, ar siekiant ir toliau efektyviai kovoti su vaikų pornografija internete dėl technologinių pokyčių būtina keisti baudžiamojo proceso teisę ir su šiuo tikslu prireikus inicijuoja atitinkamų naujų teisės aktų priėmimą.

¹⁶⁶ Council Decision 2000/375/JHA of 29 May 2000 to combat child pornography on the Internet (OL, 2000 L 138, p. 1).
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2000/l_138/l_13820000609en00010004.pdf>[2007-03-13]

4.9 Safer Internet plus 2005-2008

Safer Internet Plus programa buvo patvirtinta 2005 m. gegužės mėn. 11 d. EB Tarybos ir Europos Parlamento sprendimu Nr. 854/2005/EB patvirtinančiu daugiamečę Bendrijos programą, skatinančią saugesnį naudojimąsi internetu ir naujomis interneto technologijomis¹⁶⁷.

Safer Internet Plus programos tikslas – skatinti saugesnį naudojimąsi internetu ir apsaugoti vartotoją nuo nepageidaujamo turinio. Ši programa, kaip ir jos pirmtakas Saugesnio interneto veiksmų planas, skirta plėtoti aplinką, palankią su internetu susijusio pramonės sektoriaus plėtrai, kovojant su neteisėtu ir žalingu turiniu. Naujoji programa apima ir kitas priemones, pavyzdžiui, vaizdo įrašus, ji nukreipta išskirtinai prieš rasizmą bei vartotojo nepageidaujamą turinį (*angl. - spam*), o ypatingą dėmesį skiria vartotojams – tėvams, ugdytojams, vaikams.

Už programos įgyvendinimą atsakinga Komisija. Programa vyksta remiantis Oficialiajame leidinyje ir Komisijos interneto portalo Informacinės visuomenės tinklapyje skelbiamais pasiūlymais. Komisija įvertina pasiūlymus atsižvelgdama į galimą ES finansavimą.

Programos finansavimui periodui nuo 2005 m. sausio mėn. 1d. iki 2008 m. gruodžio mėn. 31 d. skiriama 45 milijonai eurų, iš kurių 20 milijonų skiriama 2005 ir 2006 m. periodui. Beveik pusė biudžeto skiriama sąmoningumo didinimo veiksams finansuoti.

Programa turi 4 pagrindines veikimo linijas:

1. Kova su neteisėtu turiniu (orientaciniai skiriama 25–30 % išlaidų)
2. Kova su nepageidajamu ir žalingu turiniu (10–17 %);
3. Saugesnės aplinkos skatinimas (8–12 %);
4. Sąmoningumo didinimas (47–51 %).

Kova su neteisėtu turiniu. Svarbiausi programos koordinuojami veiksmai kovoje su neteisėtu turiniu:

- karštųjų linijų kūrimo finansavimas, vadovavimas jų tinklui, bendradarbiavimas su kitais Europos karštųjų linijų tinklais;

¹⁶⁷ Decision No 854/2005/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 establishing a multiannual Community Programme on promoting safer use of the Internet and new online technologies (OJ, 2005 L 149, p. 1).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_149/l_14920050611en00010013.pdf>[2007-03-15]

- Telefoninių pagalbos linijų vaikams, susidūrusiems su neteisėtu ar žalingu turiniu, rėmimas;
- Skatinimas paskubinti karštųjų linijų kūrimo procesą ir Elgesio kodeksų vystymas;

Kova su nepageigiamu ir žalingu turiniu. Kovoje su žalingu turiniu, vartotojams gali būti reikalingos techninės priemonės, todėl turėtų būti teikiama daugiau informacijos apie filtravimo sistemų bei paslaugų veikimą ir efektyvumą bei nesudėtinga gauti tokias priemones, siekiant įgalinti vartotojus savarankiškai priimti sprendimus, kaip elgtis su žalingu ir nepageidaujamu turiniu.

Todėl Programa finansuos technologines priemones, įgalinančias vartotojus apriboti nepageidaujamo bei žalingo turinio kiekį ir tvarkyti gaunamus nepageidaujamus elektroninius laiškus, tokias kaip: galimų turinio filtravimo technologijų efektyvumo įvertinimas; pasikeitimų informacija ir geriausia praktika lengvinimas ir koordinavimas; turinį reitinguojančių ir interneto tinklapių kokybės žymėjimą naudojančių interneto paslaugų teikėjų skaičiaus didinimas; prireikus, filtravimo technologijų prieinamumo gerinimas.

Šio veiksmo įgyvendinimas turės būti artimai koordinuojamas su veiksmais, kuriais skatinama saugesnė aplinka bei didinamas sąmoningumas.

Saugesnės aplinkos skatinimas. Programoje pabrėžiama, kad visu pajėgumu veikianti savireguliacijos sistema yra esminis elementas, ribojantis nepageidaujamo, žalingo ir neteisėto turinio srautą. Programa kalba ir apie Saugesnio interneto forumą, kuris buvo sukurtas pagal 2004 m. Saugesnio interneto veiksmų planą bei jo tikslus. Saugesnio interneto forumas pagal programą turi tapti diskusijų forumu, kuriame dalyvautų interneto sektorius, teisėsaugos institucijų, politikos formuotojų, vartotojų organizacijų (pvz., tėvų ir mokytojų organizacijų, vaikų apsaugos grupių, vartotojų apsaugos įstaigų, pilietinių bei skaitmeninių teisių organizacijų) atstovai.

Sąmoningumo didinimas. Sąmoningumo didinimo veiksmai turėtų būti nukreipti į įvairių kategorijų neteisėtą, nepageidaujamą ir žalingą turinį (įskaitant, pvz., turinį, laikomą žalingu vaikų vystymuisi, rasistinį ir ksenofobinį turinį) ir tam tikrais atvejais turėtų būti atsižvelgta į susijusius vartotojų apsaugos, duomenų apsaugos, informacijos ir tinklo saugumo klausimus. Programa teikia paramą atitinkamoms įstaigoms, išrinktoms paskelbus atvirą kvietimą teikti pasiūlymus, kurios kiekvienoje valstybėje narėje bei šalyje kandidatėje atlieka sąmoningumo didinimo mazgų funkcijas ir vykdo sąmoningumą didinančius

veiksmus bei programas, glaudžiai bendradarbiaudamos su visais atitinkamais asmenimis, veikiančiais nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu.

4.10 Autorių ir gretutinių teisių apsauga interneto turinio kontekste

Neteisėtas autorių ar gretutinių teisių saugomų kūrinių panaudojimas internete yra vienas iš neteisėto turinio tipų, todėl jam taikomi tie patys reguliavimo instrumentai kaip ir kovai su neteisėtu turiniu apskritai. Tačiau autorių ir gretutinėms teisių apsaugos harmonizavimui ES skiria išskirtinį dėmesį, kadangi esant skirtingam reguliavimui valstybėse narėse kyla pavojus laisvam prekių ir paslaugų judėjimui, vienam iš pagrindinių EB vidaus rinkos funkcionavimo instrumentui.

Autorių teisių apsauga skaičiuoja jau ne pirmą šimtmetį¹⁶⁸ ir šiandien yra svarbi vertybė kiekvienoje visuomenėje¹⁶⁹. Autorių teisės yra išimtinės absoliučios teisės į kūrinius, jos atsiranda nuo kūrinio sukūrimo ir egzistuoja nepriklausomai nuo jį sukūrusio asmens, nes įstatymų gali būti saugomos ir po autoriaus mirties¹⁷⁰. Autorių teisių apsauga atsiranda nuo kūrinio išreiškimo tam tikra objektyvia forma ir apima¹⁷¹:

- Literatūros kūrinius, įskaitant išvestinius kūrinius ir rinkinius;
- Muzikos kūrinius, įskaitant jiems sukurtus žodžius;
- Dramos kūrinius, įskaitant jiems sukurtą muziką;
- Pantomimos ir choreografijos kūrinius;
- Tapybos, grafikos ir skulptūros kūrinius, įskaitant žemėlapius ir planus;
- Kinematografijos ir kitus audiovizualinius kūrinius;
- Garso įrašus;
- Kompiuterių programas.

Autorių teisių subjektais gali būti ne tik autoriai, bet ir autorių kūrinių atlikėjai, įrašų gamintojai, programų retransliuotojai – ši autorių teisės rūšis vadinama gretutinėmis teisėmis, jos įgyvendinamos nepažeidžiant autorių teisių į jų kūrinius. Taigi, jei kūrinio autorius turi

¹⁶⁸ Pavyzdžiui JAV pirmasis autorių teisių apsaugos aktas (Copyright Act) buvo priimtas 1790-aisiais, jis saugojo knygas ir žemėlapius nuo neteisėto naudojimo. Apsaugos terminas buvo 14 metų, jis galėjo būti atnaujinamas.

¹⁶⁹ Becker E., Buhse W., Günnewig D., Rump N. Digital Rights Management: Technological, Economic, Legal and Political Aspects. Berlin: Springer-Verlag. 2003. p. 405.

¹⁷⁰ Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia. 2003. p.17

¹⁷¹ Creech K. Electronic Media Law and Regulation. Burlington: Focal Press. 2003. p. 212

autoriaus teises į kūrinių, atlikėjas turi gretutines teises į atlikimą, jeigu atlikimas įrašomas į fonogramą – fonogramos gamintojas turi gretutines teises į fonogramą¹⁷².

Spartus technologijų ir informacinės visuomenės vystymasis užtikrino palankesnes sąlygas kūrybai ir jos rezultatų sklaidai, tačiau suteikė ir daugiau galimybių neteisėtam kūrinių panaudojimui¹⁷³. Ypač daug galimybių tokiai neteisėtai veiklai suteikė internetas. Istoriškai žvelgiant, intelektinės nuosavybės apsauga visada buvo prisitaikymo prie naujų rinkų bei naujų technologijų kelias. Būtinai apsaugos pritaikymai paprastai būdavo atliekami nacionaliniu keliu – nacionaline teisėkūra ir teismų praktika. Tačiau šiandien akivaizdu, kad autorių teisių apsauga tampa globalia problema, todėl ji turėjo būti sprendžiama ir tarptautiniu lygiu¹⁷⁴. Šios veiklos ėmėsi ir EB, siekdama atsakyti į informacinės visuomenės iššūkius autorių ir gretutinių teisių apsaugos srityje.

Pirmą kartą EB susirūpinimas dėl šių teisių apsaugos naujų technologijų amžiuje buvo išreikštas 1995 m. Žaliojoje knygoje dėl autorių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje¹⁷⁵. Knygos tikslas – nustatyti pagrindą galimoms teisėkūros priemonėms, susijusioms su autorių ir gretutinių teisių apsauga vystantis informacinei visuomenei.

Knygos priėmimą inicijavo Vidaus rinkos komisaras Mario Monti¹⁷⁶. Pristatydamas Knygą, komisaras sakė: „Žalioji knyga pradės plačius debatus su visomis suinteresuotomis grupėmis nustatant aiškia, stabilią ir nuoseklią reguliavimo sistemą informacinės visuomenės vystymuisi. Daugybė naujų paslaugų ir produktų bus įgyvendinami, tik jei egzistuos tinkama apsaugos lygis visoje EB. Ateities ryšių prigimtis lemia, kad naujos paslaugos nebus ir negali būti stabdomos valstybių sienų. Todėl kyla klausimas, ar egzistuojantis vidaus rinkos reguliavimas yra pakankamas apsaugoti naujas informacines paslaugas“.

Žaliosios knygos priėmimas inicijavo¹⁷⁷ konsultacijų procesus, kurie buvo pratęsti Komisijos organizuotose Tarptautinėse autorių teisių konferencijose¹⁷⁸. Taigi apibendrinant

¹⁷² Vileita A. Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2000. p. 113.

¹⁷³ Andrijauskas K., Buitkus A., Čeponytė Z., Lamanauskas T., Matulevičienė N. J., Mikalajūnienė E., Šinkūnienė D. Informacinės visuomenės teisė. Vilnius. VU Informacijos visuomenės studijų centras. 2005. p. 8.

¹⁷⁴ Becker E., Buhse W., Günnewig D., Rump N. Digital Rights Management: Technological, Economic, Legal and Political Aspects. Berlin: Springer-Verlag. 2003. p. 405.

¹⁷⁵ European Commission Green Paper of 27 July 1995 on Copyright and Related Rights in the Information Society (COM (95) 382 final - not published in the Official Journal).

< <http://europa.eu.int/ISPO/infosoc/legreg/com95382.doc>>[2007-03-05]

¹⁷⁶ The Internal Market Commissioner Mario Monti

¹⁷⁷ Becker E., Buhse W., Günnewig D., Rump N. Digital Rights Management: Technological, Economic, Legal and Political Aspects. Berlin: Springer-Verlag. 2003. p. 405.

¹⁷⁸ Tarptautinė konferencija “Copyright and Related Rights on the Threshold of the 21st Century”, vykusi Florencijoje (Italija) 1996 m. birželio 2 - 4 dienomis, “Creativity & Intellectual Property Rights: Evolving

pažymėtina, kad Žalioji knyga inicijavo diskusijas dėl autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos valstybių narių teisinėse sistemose harmonizavimo, o šių svarstymų ir diskusijų rezultatas – 2001 m. priimta Direktyva Nr. 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje¹⁷⁹.

4.10.1 2001 m. direktyva dėl autorių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje

Direktyva buvo priimta siekiant harmonizuoti valstybių narių autorių ir gretutines teises reguliuojančias teisės normas ir jas pritaikyti technologijų plėtrai, ypač informacinei visuomenei. Kalbant apie internetą ir jo turinio reguliavimą, autorių teisių ir gretutinių teisių saugomų kūrybinių neteisėtas naudojimas, kaip jau minėta, yra vienas iš neteisėto turinio atvejų. Šių teisių apsauga skirtingose valstybėse gali būti labai skirtinga, o esant tokiems skirtumams, tampa sudėtinga užtikrinti tinkamą teisių apsaugą, teisės harmonizavimas EB lygiu yra viena iš priemonių kovojant su neteisėtu interneto turiniu.

Komisija, pristatydama Direktyvą, teigė, kad ji “užtikrindama visų autorių teisės saugomų objektų, įskaitant knygas, filmus, muziką, tinkamą apsaugą, stimuliuos kūrybiškumą ir naujoves. Ji nustato saugią aplinką už valstybių sienų išeinančiai prekybai autorių teisės saugomomis prekėmis ir paslaugomis bei palengvina elektroninės komercijos plėtrą naujų ir daugialypių produktų bei paslaugų srityje”¹⁸⁰.

Pagrindinis Direktyvos tikslas – perkelti į Bendrijų lygmenį 1996 m. gruodžio mėn. PINO¹⁸¹ sistemos dviejų sutarčių (Autorių teisių sutarties¹⁸² bei Atlikimų ir fonogramų sutarties¹⁸³) nustatytas tarptautines pareigas. Prie šių sutarčių Europos Bendrija prisijungė

Scenarios and Perspectives”, vykusį 1998 m. liepos 12 - 14 d., Vienoje (Austrija) “Management and Legitimate Use of Intellectual Property”, vykusį 2000 m. liepos 9 – 11 d. Strasbūre (Prancūzija), “European Copyright Revisited”, vykusį 2002 m. birželio 16 – 18 d. Santiago de Compostela (Ispanija).

¹⁷⁹ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (OL 2001 L 167, p. 10).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2001/l_167/l_16720010622en00100019.pdf> [2007-03-07]

¹⁸⁰ Commission welcomes adoption of the Directive on copyright in the information society by the Council <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/01/528&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>> [2007-03-07]

¹⁸¹ World Intellectual Property Organisation (WIPO)

¹⁸² The Copyright treaty of the World Intellectual Property Organisation

<[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22000A0411\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22000A0411(01):EN:HTML)> [2007-03-07]

¹⁸³ The Performances and Phonograms treaty of the World Intellectual Property Organisation

<[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22000A0411\(02\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22000A0411(02):EN:HTML)> [2007-03-07]

2000 m. kovo mėn. 16 d. Tarybos sprendimu Nr. 2000/278/EB dėl PINO autorių teisių sutarties ir PINO atlikimų ir fonogramų sutarties patvirtinimo Europos bendrijos vardu¹⁸⁴.

PINO sistemos pagrindą sudaro Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos ir Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. PINO Autorių teisių sutartis ir Atlikimų ir fonogramų sutartis išplečia apsaugą atsižvelgiant į techninį vystymąsi ir naujas veiklos erdves – pvz. informacinę visuomenę. Šios sutartys, papildydamos Berno konvencijos nuostatas ir pritaikydamos jas skaitmeninei aplinkai, siekia atnaujinti ir pritaikyti autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą interneto amžiui.

Direktyva skirta trims pagrindinėms autorių ir gretutinių teisių apsaugos sritims. Siekdama harmonizuoti valstybių narių teisės normas, ji išsamiai įvardija ir nustato atgaminimo, paskelbimo/padarymo viešai prieinamumui ir platinimo teisėms taikytinas nuostatas. Šių teisių apsaugos harmonizavimas valstybėse narėse yra prielaida ir kovai su neteisėtu turiniu, kadangi neteisėtas interneto turinys, susijęs su autorių ir gretutinių teisių pažeidimais, dažniausiai ir pažeidžia būtent šias autorių teises.

Direktyva taip pat reglamentuoja ir eilę išimčių ir apribojimų atgaminimo teisei bei teisei viešai paskelbti kūrinius ir teisei kitus objektus padaryti viešai prieinamus, tačiau numato ir tai, kad nustatytos išimtys ir apribojimai taikomi tik tam tikrais specialiais atvejais, kurie neprieštarauja įprastiniam kūrinio ar kito objekto naudojimui ir nepagrįstai nepažeidžia teisėtų teisių turėtojų interesų. (5 str.). Platinimo teisių atveju apribojimai ir išimtys priklauso nuo susijusių atgaminimo ar viešo paskelbimo teise bei kūrinių padarymo viešai prieinamais.

Kadangi visi neteisėto interneto turinio platinimo atvejai yra teisės pažeidimai, veiksmingai kovai su tokiu turiniu užtikrinti būtina nustatyti tinkamas sankcijas teisės pažeidėjams. Direktyva iš dalies harmonizuoja ir šį institutą - nustato reikalavimą valstybėms narėms nustatyti tinkamas sankcijas ir teisių gynimo būdus, jei pažeidžiamos direktyvoje nustatytos teisės ir pareigos, bei imtis visų priemonių, reikalingų užtikrinti, kad tos nuobaudos ir teisių gynimo būdai būtų taikomi. Šitaip nustatytos nuobaudos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.

¹⁸⁴ Council Decision of 16 March 2000 on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty (OL, 2000 L 89, p. 6).
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2000/l_089/l_08920000411en00060007.pdf>[2007-03-07]

4.10.2 2005 m. Komisijos rekomendacija dėl internetu teikiamų muzikos paslaugų

2005 m. gegužės mėn. 18 d. Komisija priėmė rekomendaciją dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje¹⁸⁵. Ji skirta valstybėms narėms ir visiems ūkio subjektams, kurie yra susiję su autorių teisių ir gretutinių teisių administravimu Bendrijoje.

Rekomendacijos įvadinėje dalyje pažymima, kad autorių ir gretutinių teisių turėtojams būtina užtikrinti autorių teisių ir kitų teisių apsaugą visą jų galiojimo laikotarpį nepaisant to, kur šios teisės yra suteiktos, ir neatsižvelgiant į nacionalines sienas arba naudojimo būdus. Bendrijos veiksmai kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo srityje turėtų sustiprinti menininkų, įskaitant rašytojus ir muzikantus, tikėjimą tuo, kad už jų kūrybinių darbų panaudojimą visoje Europoje jiems bus finansiškai atlyginta. Todėl valstybės narės raginamos imtis veiksmų, reikalingų teisėtų paslaugų internetu augimui Bendrijoje didinti, skatinant reguliavimo aplinką, geriausiai pritaikytą autorių teisių ir gretutinių teisių administravimui Bendrijos lygiu teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (Rekomendacijos 2 punktas).

Naujosios technologijos sudarė sąlygas atsirasti naujosios kartos komerciniams naudotojams, kurie naudoja muzikos ir kitus kūrinius internete. Siekiant, kad muzikos paslaugos internetu būtų teikiamos teisėtai (t.y. užkertant kelią neteisėtam turiniui internete), reikia administruoti autorių teises ir gretutines teises. Taigi remiantis Direktyva Nr. 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo bei Direktyva Nr. 92/100/EEB¹⁸⁶ dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje, žengiamas dar vienas žingsnis saugant autorių teises internete bei tuo pačiu kovojant su neteisėtu interneto turiniu, kadangi nustatoma, kad siekiant turėti kūrinio naudojimo internete teisę, reikalinga licencija. Muzikos kūrinių naudojimo internete amžiuje komerciniams naudotojams reikalinga tokia licencijavimo politika, kuri atitiktų beribį interneto aplinkos

¹⁸⁵ 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija Nr. 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (OL, 2005 L 276, p. 54)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2005/l_276/l_27620051021t00540057.pdf>[2007-03-08]

¹⁸⁶ Council Directive 92/100/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property (OJ, 1992 L 346, p. 61).

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0100:EN:HTML>>[2007-03-08]

pobūdį. Todėl reikėtų numatyti daugelį teritorijų apimančių licencijavimą, siekiant padidinti teisinį komercinių naudotojų tikrumą jiems vykdant savo veiklą ir skatinti teisėtų interneto paslaugų plėtrą, taip didinant teisių turėtojų pajamas. Rekomendacijos 8 punktą numato, kad komerciniai naudotojai, norėdami įgyti kūrinio naudojimo internete teises, turėtų informuoti kolektyvinius teisių administratorius apie paslaugų, kurioms teikti jie nori įgyti tokias teises, ypatumus, o kolektyviniai teisių administratoriai turėtų suteikti komerciniams naudotojams licencijas remdamiesi objektyviais kriterijais ir nediskriminuodami naudotojų (9 punktą). Siekiant efektyviai įgyvendinti šiuos tikslus, 15 Rekomendacijos punkte valstybės narės raginamos numatyti veiksmingas ginčų sprendimo priemones, ypač atsižvelgiant į tarifus, licencijų teikimo sąlygas, pavedimą administruoti kūrinio naudojimo internete teises ir šių teisių panaikinimą.

Teisių turėtojų teises gali administruoti tam tikras administravimo paslaugas teikiantys ir jiems atstovaujantys kolektyvinių teisių administratoriai arba patys teisių turėtojai. Rekomenduojama, kad teisių turėtojai turėtų turėti teisę laisvai pasirinkti pasirinktos teritorijos kolektyvinį teisių administratorių, kuris administruotų teises, reikalingas siekiant Bendrijoje teikti teisėtą muzikos paslaugas internetu, nesvarbu, kurioje valstybėje narėje kolektyvinis teisių administratorius ar teisių turėtojas gyventų arba kurios valstybės narės piliečiai jie būtų (Rekomendacijos 3 punktą).

Siekama užtikrinti, kad kolektyviniai teisių administratoriai pasiektų aukštesnį veiklos racionalumo ir skaidrumo lygmenį konkurencijos taisyklių laikymosi atžvilgiu, ypač atsižvelgdami į su skaitmenine terpe susijusius reikalavimus, todėl 4 punkte nustatomas reikalavimas kolektyviniams teisių administratoriams, atstovaujant teisių turėtojų interesams, būti labai rūpestingiems. Rekomendacijos 11 punktą numato, kad sutartyse ir statutinėse narystės taisyklėse, reglamentuojančiose kolektyvinių teisių administratorių ir teisių turėtojų santykius, turėtų būti nurodyta, ar autoriniams atlyginimams bus taikomi atskaitymai, nesusiję su administravimo paslaugų teikimu. Be to, kolektyviniai teisių administratoriai turėtų visiems jų atstovaujamiems teisių turėtojams reguliariai pranešti apie suteiktas licencijas, taikomus tarifus ir surinktus bei paskirstytus autorių atlyginimus (13 punktą), o išmokėdami autorinius atlyginimus - pateikti paaiškinimą apie įvykdytus su suteiktomis administravimo paslaugomis nesusijusius atskaitymus (14 punktą).

4.11 Asmens duomenų apsauga ir interneto turinio reguliavimas

Visais atvejais, kai kalbama apie interneto keliamus iššūkius, nelieka nepamirėtas pavojus asmens privatumui ir asmens duomenų saugumui. Informacijos, talpinančios asmens duomenis, platinimas internete laikomas neteisėto interneto turinio skleidimu, todėl kovai su tokiais veiksmais taikomos tos pačios priemonės, kaip ir kovai su neteisėtu turiniu. Tačiau EB pabrėžia asmens duomenų tinkamos apsaugos svarbą vidaus rinkos funkcionavimui ir laisvam paslaugų judėjimui, todėl asmens duomenų apsaugai, kaip ir autorių ir gretutinių teisių apsaugai, interneto turinio reguliavimo kontekste EB taiko ir specifinius teisės aktus. Vis dėlto apžvelgus juos, matyti, kad EB nustatoma asmens duomenų apsauga interneto turinio kontekste nėra pakankama ir neišsprendžia visų praktinių problemų.

Visų pirma, asmens teisė į privatumą yra fundamentali žmogaus teisė, saugoma visų pagrindinių tarptautinių žmogaus teisių apsaugos dokumentų. Vienas iš jų yra 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, kurios 8 straipsnis šią teisę ir įtvirtina. EB teisėje šios Konvencijos nuostatos nuo 1992 m. Maastrichto sutarties priėmimo veikia kaip bendrieji Bendrijos teisės principai. Šią teisę įtvirtina ir EB pagrindinių teisių chartija, priimta 2000 m., o konkrečiai – jos 7 straipsnis numato asmens teisę į privatumą, 8 straipsnis nustato asmens duomenų apsaugos reikalavimą. Atsakymus į daugelį klausimų dėl asmens duomenų apsaugos interneto turinio kontekste pateikia jau mintėtas 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnis, kurio 1 dalis nustato, kad: „Kiekvienas turi teisę, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas, buto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas. Pažymėtina, kad Europos Tarybos Generalinė Asamblėja Rezoliucijoje 428/1970¹⁸⁷ „Dėl masinės informacijos priemonių“ yra pateikusi privataus gyvenimo sąvokos apibrėžimą, kuri privatų gyvenimą apibūdina kaip „žmogaus teisę gyventi asmeninį gyvenimą, į kurią būtinai prireikus tik kuo mažiausiai kišamasi. Ši teisė apima privatų, šeimos ir namų gyvenimą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, garbę ir reputaciją, asmeninių faktų slaptumą, draudimą be leidimo publikuoti asmenines nuotraukas, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją“. Taigi vienas iš svarbiausių šio Konvencijos straipsnio reikalavimų – tai asmens duomenų apsauga, kadangi tarp asmens duomenų rinkimo, registracijos, kaupimo, publikavimo ar atskleidimo draudimo ir kišimosi į privatų gyvenimą yra labai glaudus ryšys.

¹⁸⁷ Resolution 428 (1970) containing a declaration on mass communication media and human rights. <<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta70/eres428.htm#1>> [2007-04-12]

Europos žmogaus teisių teismo praktika atskleidžia, kad duomenys apie asmenį gali būti renkami, kaupiami, perduodami, naudojami tik įstatymo tvarka, o paskelbti tik asmens duomenų subjektui sutikus. Asmeniui nesutikus, gali būti skelbiami tik įstatymo pagrindu, kai tai atitinka Konvencijos 8 straipsnio 2 dalies numatytus atvejus („... kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms apsaugoti“).¹⁸⁸ Be to, iš Konvencijos 1 straipsnio nuostatos, kad „...šalys garantuoja kiekvienam jų jurisdikcijoje esančiam žmogui teises bei laisves, apibrėžtas šios Konvencijos pirmame skyriuje“ išplaukia, kad valstybės turi sudaryti visas teises ir procesines sąlygas, leidžiančias užkirsti kelią teisių ir laisvių pažeidimams arba patraukti asmenį atsakomybėn už tokius pažeidimus¹⁸⁹.

EB asmens duomenų apsaugos srityje yra priėmusi keletą direktyvų, tačiau pažymėtina, kad jose nėra gausu nuostatų, susijusių su asmens duomenų apsauga interneto turinio kontekste, kadangi jų reguliavimas skirtas daugiau kitoms asmens duomenų apsaugos problemoms.

Asmens duomenų apsaugos klausimas EB valstybėms narėms ilgą laiką kėlė susirūpinimą. Pirmasis Europoje asmens duomenų apsaugos teisės aktas - 1970 m. priimtas Vokietijos Heseno žemės asmens duomenų apsaugos įstatymas, o 1973 m. juo pasekė Švedija, priimdama pirmąjį Europoje nacionalinį įstatymą. 1980 m. šešios iš devynių tuometinių Europos ekonominės bendrijos narių jau buvo priėmę nacionalines teises normas¹⁹⁰, o 1981 m. Komisiją priėmė rekomendaciją, skatinančią valstybes narys prisijungti prie 1981 m. Europos Tarybos rėmuose priimtos Strasbūro konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu¹⁹¹. Konvencija prie jos prisijungiančias valstybes įpareigoja saugoti asmenų privatumo teises informacijos apie juos automatizuoto tvarkymo atveju bei užtikrinti sklandų tokios informacijos perdavimą už valstybių sienų.

Tačiau ryžtingų EB veiksmų asmens duomenų apsaugos srityje teko laukti iki 9 – ojo dešimtmečio, kuomet Komisija pateikė direktyvos dėl asmens duomenų apsaugos pasiūlymo projektą, atsižvelgdama į tai, kad, nors visos valstybės narės prisijungė prie minėtos 1981 m.

¹⁸⁸ Bernatonis J., Švedas G., Dapšys A., Foigt D., Goda G., Sinkevičius V., Taminskas A., Vėgelis V. Žmogaus teisės ir laisvės: Lietuvos Respublikos įstatymų ir 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos suderinamumo problemos. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla. 1995. p. 155.

¹⁸⁹ Ibid., p. 39.

¹⁹⁰ Akdeniz Y., Walker C., Wall D. The Internet, Law and Society. Edinburgh: Pearson Education Limited. 2000. P. 63 – 64.

¹⁹¹ Valstybės Žinios, 2001, Nr. 32-1059.

Strasbūro konvencijos, ne visose buvo priimtos nacionalės asmens duomenų apsaugos teisės normos, o tose valstybėse, kuriose buvo priimtos, smarkiai skyrėsi. Komisijos manymu, tokie skirtumai buvo kliūtis sklandžiam vidaus rinkos funkcionavimui. Taip buvo priimta pirmoji EB narių teisės normas harmonizuojanti priemonė – 1995 m. priimta asmens duomenų apsaugos direktyva Nr. 95/46/EB¹⁹².

Direktyva taikoma visais atvejais, kuomet asmens duomenys ištiesai arba dalimis tvarkomi automatinio būdu ir neautomatiniais būdais tvarkant asmens duomenis, kai tie duomenys sudaro arba yra skirti sudaryti rinkmenų sistemos dalį (Direktyvos 3 str.). Kadangi internete įmanomas tik automatinis, skaitmeninis ir kompiuterizuotas asmens duomenų rinkimas ir apdorojimas¹⁹³, akivaizdu, kad interneto aplinka patenka į Direktyvos reguliavimo sritį. Duomenų apsaugos direktyva netaikoma tais atvejais, kai duomenis tvarko fiziniai asmeniniai ar namų ūkio tikslais (pavyzdžiui, asmeniniai užrašai). Ji taip pat netaikoma valstybės saugumo, gynybos ir operatyvinės veiklos ir kitoms sritims, nepatenkančioms į EB kompetencijos ribas, kadangi šių sričių reglamentavimas yra ne EB, o valstybių narių prerogatyva.

Direktyvos 2 straipsnis asmens duomenis apibrėžia kaip „bet kurią informaciją, susijusią su asmeniu (duomenų subjektu), kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta; asmuo, kurio tapatybė gali būti nustatyta, yra tas asmuo, kurio tapatybė gali būti nustatyta tiesiogiai ar netiesiogiai, ypač pasinaudojus nurodytu asmens identifikavimo kodu arba vienu ar keliais to asmens fizinei, fiziologinei, protinei, ekonominei, kultūrinei ar socialinei tapatybei būdingais veiksniais“. Taigi asmeniniai duomenys apima labai įvairią informaciją, įskaitant tekstą, fotografijas, audiovizualinę medžiagą ar garso įrašus, pagal kuriuos asmuo gali būti identifikuotas. O tvarkymas apima įvairius asmens duomenų naudojimo būdus, pradedant rinkimu ir baigiant jų sunaikinimu (Direktyvos 2 straipsnio b punktas), taigi apima ir jų atskleidimą ir platinimą. Kalbant apie interneto turinio reguliavimą, svarbios Direktyvos nuostatos, įtvirtinančios, kad duomenų tvarkymas yra teisėtas tik Direktyvoje apibrėžtose situacijose ir tik kai atitinka joje nustatytus duomenų apsaugos principus, kuriuos nustato Direktyvos 6 straipsnis (svarbiausi iš jų - asmens duomenys turi būti: tvarkomi teisingai ir teisėtai; surinkti įvardintais, aiškiai apibrėžtais ir

¹⁹² 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (OL L 281, 23/11/1995, P. 0031 - 0050)
< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/dd/13/15/31995L0046LT.pdf>> [2007-03-21]

¹⁹³ Civilka, M. Asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas interneto kontekste.
< <http://media.search.lt/GetFile.php?OID=92932&FID=269994>> [2007-03-21]

teisėtai tikslais; adekvatūs, susiję ir savo apimtimi neviršijantys tikslų, kuriems jie renkami; tikslūs ir, jei būtina, nuolat atnaujinami), o atsakomybę už šių principų laikymąsi Direktyvos 6 straipsnio 2 dalis nustato asmens duomenų valdytojams. Be to, Direktyva nustato ir asmens duomenų tvarkymo teisėtumo kriterijus:

- Duomenų subjektas turi būti nedviprasmiškai davęs savo sutikimą;
- tvarkyti reikia vykdant sutartį, kurią duomenų subjektas yra sudaręs kaip viena iš šalių, arba duomenų subjekto reikalavimu norint imtis priemonių prieš sudarant sutartį;
- tvarkyti reikia vykdant teisinę prievolę, kuri privaloma duomenų valdytojui;
- tvarkyti reikia norint apsaugoti gyvybinius duomenų subjekto interesus;
- tvarkyti reikia vykdant užduotį, atliekamą visuomenės labui, arba įgyvendinant oficialius įgaliojimus, suteiktus duomenų valdytojui arba trečiajai šaliai, kuriai atskleidžiami duomenys;
- tvarkyti reikia dėl teisėtų interesų, kurių siekia duomenų valdytojas arba trečioji šalis (šalys), kurioms atskleidžiami duomenys, išskyrus atvejus, kai duomenų subjekto, kuriam reikalinga apsauga, teisės ir laisvės yra viršesnės nei šie interesai.

Tam tikri asmeniniai duomenys, kurie atskleidžia rasinę ar etninę kilmę, politines, religines ar filosofines pažiūras, priklausymą profesinėms sąjungoms, informaciją apie asmens sveikatą ar intymų gyvenimą (Direktyvos 8 straipsnio 1 dalis juos apibrėžia kaip ypatingus duomenis) tvarkymas yra draudžiamas, išskyrus tam tikras išimtis, pavyzdžiui tvarkoma esant duomenų subjekto aiškiam sutikimui arba tvarkomi duomenys, kuriuos akivaizdžiai paskelbęs viešai.

Direktyva nustato ir duomenų valdytojo arba jo atstovo pareigą pranešti duomenų subjektui tam tikrą informaciją – pavyzdžiui, apie duomenų tvarkymo tikslus arba apie duomenų valdytoją. Be to, duomenų subjektas turi teisę gauti informaciją apie tvarkomus jų asmeninius duomenis bei, kad neteisėtai tvarkomi duomenys būtų tinkamai ištaisyti, ištrinti arba blokuoti (Direktyvos 10 – 12 str.), o Direktyvos 14 straipsnis įtvirtina duomenų subjekto teisę prieštarauti duomenų apie jį tvarkymui ir kai duomenys tvarkomi tiesioginio pardavimo tikslais.

Interneto turinio reguliavimo kontekste svarbi ir 17 straipsnio 1 dalis, nustatanti, kad duomenų valdytojas privalo įgyvendinti tinkamas technines ir organizacines priemones, skirtas apsaugoti, kad asmens duomenys nebūtų netyčia ar neteisėtai sunaikinti ar netyčia prarasti, pakeisti, neleistinai atskleisti ar palikti prieinami, ypač, kai tvarkomus duomenis tenka perduoti tinklu, taip pat apsaugoti nuo bet kokių kitų neteisėtų tvarkymo būdų.

Kitas EB žingsnis asmens duomenų srityje buvo žengtas 1997 m. priėmus Direktyvą Nr. 97/66/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje¹⁹⁴. Tačiau iškilus būtinybei jos nuostatas priderinti prie elektroninių ryšių paslaugų ir technologijų plėtros ir siekiant išvengti kliūčių sklandžiam elektroninių ryšių vidaus rinkos funkcionavimui, buvo nuspręsta Direktyvą Nr. 97/66/EB pakeisti. Tai padaryta 2002 m. Direktyva Nr. 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių)¹⁹⁵. Direktyva įsigaliojo pasibaigus terminui valstybėms narėms ją perkelti į nacionalinę teisę - 2003 m. spalio 31 d. ir nuo tos pačios datos atšaukiamas Direktyvos Nr. 97/66/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje galiojimas.

Ši Direktyva suderina valstybių narių nuostatas, užtikrinančias vienodą pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos lygį, ypač teisę į privatumą, susijusį su asmens duomenų tvarkymu elektroninių ryšių sektoriuje, ir užtikrinančias laisvą tokių duomenų judėjimą ir laisvą elektroninių ryšių įrangos ir paslaugų judėjimą Bendrijoje (Direktyvos 1 straipsnio 1 dalis). Įgyvendinant šiuos tikslus Direktyvos nuostatos papildo Direktyvą 95/46/EB.

Kalbant apie interneto turinio reguliavimą, Direktyvoje nėra daug jam skirtų nuostatų, kadangi ji skirta daugiau ryšių tinklų paslaugoms, nei jomis perduodamo turinio reglamentavimui. Viena iš susijusių normų – Direktyvos 4 straipsnis, nustatantis viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų teikėjo pareigą imtis tinkamų techninių ir organizacinių priemonių, kad užtikrintų savo paslaugų saugumą, o tam tikrais atvejais tokių priemonių imasi kartu su viešųjų ryšių tinklo teikėju, kad užtikrintų ir paties tinklo saugumą. Be to, iškilus tam tikrai tinklo saugumo pažeidimo rizikai, viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų teikėjas turi informuoti abonentus apie šią riziką.

Apibendrinant pabrėžtina, kad EB asmens duomenų apsaugos klausimais priimtos direktyvos, nors harmonizuodamos valstybių narių teisės normas yra labai tiksliai reglamentuojančios ir valstybėms palieka mažai diskrecijos jas įgyvendinant, pastebėtina, kad jos daugiau skirtos kitoms su asmens duomenų apsauga susijusioms problemoms, o ne privatumo apsaugai interneto turinio kontekste. Taip yra visų pirma dėl to, kad EB direktyvos

¹⁹⁴ Directive 97/66/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector (OJ, 1998 L 24, p. 1) < http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/1998/l_024/l_02419980130en00010008.pdf> [2007-03-21]

¹⁹⁵ Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications) (OJ, 2002 L 201, p.) < http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2002/l_201/l_20120020731en00370047.pdf> [2007-03-21]

asmens duomenų apsaugos srityje pirmiausia kalba apie asmens duomenų rinkimą ir tvarkymą, tuo tarpu asmens duomenų apsauga interneto kontekste yra susijusi su duomenų atskleidimu ir platinimu.

5 Išvados

Apibendrinant šį darbą tenka konstatuoti, kad interneto turinio reguliavimo situacija Europos Sąjungoje nėra be priekaištų, tačiau nederėtų pamiršti, kad EB veiksmų buvo imtasi tik šiek tiek daugiau kaip prieš dešimt metų, o pačios teisės, kaip socialinio reiškimo, gyvuojančio jau tūkstančius, atžvilgiu, tai be galo trumpas laiko tarpas, tikrai nepakankamas tam tikroms teisinėms nuostatomis ar sistemoms nusistovėti.

Tokie EB reguliavimo trūkumai gali būti paašškinti ir EB ribota kompetencija šioje srityje bei paties interneto, beprecedentinės, tarptautinės, visiškai decentralizuotos kintančios ryšių technologijos, prigimtis. Internetas veikia ne tik Europos Sąjungoje, jis paplitęs visame pasaulyje. Todėl vien EB veiksmų stabdant probleminio turinio informacijos platinimą internete, savaime suprantama, nepakanka. Kita vertus, dėl nuolatinio interneto vystymosi ir kitimo, sunku nuspėti naujas problemas, jas įvertinti ir sureguliuoti.

Vis dėl to galiojančios EB interneto turinio reguliavimo priemonės nėra visiškai neveiksmingos, jos labai prisideda prie valstybių narių teisės sprendžiant informacijos turinio internete problemas ir jau yra pasiekta pakankamai svarbių rezultatų.

Taigi, šio darbo išvados:

1. Internetas yra labai palanki terpė skleisti probleminio turinio informaciją, todėl siekiant apsaugoti valstybės, viešąją bei vartotojo interesus, interneto turinį būtina reguliuoti. Tačiau internetas yra ir asmens saviraiškos laisvės ir teisės gauti bei skleisti informaciją priemonė, todėl šios žmogaus teisės negali būti neteisėtai varžomos.

2. Siekiant efektyviai reguliuoti interneto turinį, labai svarbu atskirti skirtingas probleminio turinio kategorijas, kadangi jos reikalauja ir skirtingų reguliavimo instrumentų. EB skiriamos dvi kontrolės reikalaujančio turinio kategorijos: neteisėtas ir žalingas turinys. Neteisėtas turinys yra informacija, kurios platinimas draudžiamas. Tai, kas laikoma neteisėtu, apibrėžia valstybių narių teisė. Paprastai neteisėta yra: vaikų pornografija, rasinę neapykantą ar žiaurumą kurstanti informacija, informacija, pažeidžianti nacionalinį saugumą, asmens duomenų perdavimas be jų subjekto sutikimo, autorių ir gretutinių teisių saugomų kūrinio paviešinimas be autoriaus sutikimo. Žalingas turinys – visiškai teisėta informacija, kuri gali paveikti nepilnamečių vystymąsi, tačiau suaugusiesiems ji negali būti draudžiama (pavyzdžiui, pornografija).

3. Kovai su neteisėtu ir žalingu turiniu, EB buvo priimta net keletas priemonių, daugiausiai neprivalomo, rekomendacinio pobūdžio (1996 m. Komunikatas dėl neteisėto ir žalingo turinio internete ir Žalioji knyga dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos teikian audiovizualines ir informacines paslaugas, 1998 m. ir 2006 m. Rekomendacijos dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos). 2004 m. baigtas vykdyti 1999 m. priimtas Saugesnio interneto veiksmų planas, kurio pagalba kovoje su neteisėtu ir žalingu turiniu buvo ženkliai prisidėta prie savireguliacijos ir filtravimo bei žymėjimo sistemų kūrimo ir skatinimo naudoti valstybėse narėse. Sėkmingas šio plano įvykdymas paskatino 2005 – 2008 m. paruošti naują programą – Safer Internet Plus, kuri skirta kovai su neteisėtu, žalingu ir nepageidaujamu turiniu, saugesnės aplinkos skatinimui bei vartotojų sąmoningumui didinti.

4. Autorių ir gretutinių teisių bei asmens duomenų apsauga internete sukelia didelių problemų. Interneto turinio kontekste informacija, be autorizacijos paviešinanti ar padanti kitokiu būdu prieinamais autorių ar gretutinių teisių saugomus kūrinius arba atskleidžianti ar perduodanti asmens duomenis internete, laikoma neteisėta. Tačiau autorių ir gretutinėms teisėms bei asmens duomenų apsaugai EB skiria išskirtinį dėmesį, todėl kovai su pažeidimais taikomi ne tik bendros kovos su nelegaliu turiniu priemonės, bet ir specialios teisės normos. Taigi autorių ir gretutinių teisių srityje EB yra priėmusi: 1995 m. Žaliąją knygą dėl autorių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje, Direktyvą 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje, o 2005 m. pasirodė Komisijos rekomendacija dėl internetu teikiamų muzikos paslaugų. Asmens duomenų apsaugos srityje šiuo metu galioja Direktyvos Nr. 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir Nr. 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje. Tačiau reikia pripažinti, kad, jeigu autorių ir gretutinių teisių apsaugos srityje reguliavimas ir jo pritaikymas interneto turinio kontrolės aspektu yra ganėtinai patenkinamas, tai dėl asmens duomenų apsaugos priemonių efektyvumo interneto turinio kontekste kyla abejonių.

5. Internetas yra beprecedentė ryšių priemonė, todėl jo erdvėje tradiciniai turinio kontrolės būdai, kurie pasiteisina klasikinėse informacijos priemonėse, netinka. Todėl atsiranda iššūkis atrasti tinkamus reguliavimo būdus. EB pagrindinėmis ir efektyviausiomis interneto turinio kontrolės priemonėmis, nors jos turi ir savų trūkumų, laiko interneto sektoriaus savireguliaciją bei filtravimo programinės įrangos bei žymėjimo sistemų naudojimą. EB skatina savireguliaciją kovojant su neteisėtu turiniu ir tam panaudojant du instrumentus – elgesio kodeksų kūrimą bei karštųjų linijų steigimą valstybėse narėse. Turinio

filtravimo sistemos yra efektyvus būdas kovoti su žalingu turiniu internete, kadangi jų naudojimas leidžia vartotojui nuspręsti, kokio turinio informacijos pasiekti jie nenori ir taip užblokuoti prieigą prie jos. Be to, EB deda pastangas valstybių narių teisei harmonizuoti, kad jose būtų kovojama su vienodo neteisėto ar žalingo turinio informacija.

6. Sprendžiant interneto turinio reguliavimo problemas, vienas iš svarbiausių klausimų yra atsakomybės už netinkamą turinį nustatymas. EB tai reglamentuoja 2000 m. Elektroninės komercijos direktyva Nr. 2000/31/EB. Direktyvos reglamentuojamas atsakomybės užsitraukimo nustatymas iš esmės grindžiamas dviem kriterijais - paslaugų teikėjų galimybe žinoti apie ir kontroliuoti informacijos turinį. Taigi pagal bendrą taisyklę, interneto turinio teikėjai, kaip jo kūrėjai, atsakys visais atvejais, interneto prieigos teikėjai nuo atsakomybės atleidžiami, o interneto paslaugų teikėjai atsakomybę užsitraukia tik tuo atveju, jei turi galimybę žinoti ir kontroliuoti jų perduodamos informacijos turinį. Be to, Direktyva numato, kad už žinomai neteisėto turinio informacijos identifikavimą ir jos panaikinimą arba galimybės ja naudotis atėmimą atsako paslaugų teikėjai, taip jiems galbūt suteikdama galimybę piktnaudžiauti ir, galbūt, neteisėtai suvaržyti asmenų saviraiškos laisvę ir teisę gauti bei skleisti informaciją.

6 Santrauka

XX a. pabaigoje tapęs pasauliniu tinklu, sparčiai besiplečiantis ir šiuo metu turintis daugiau nei milijardą vartotojų, internetas tapo svarbiu veiksmu ekonominiame, socialiniame, kultūriniame ir švietimo gyvenime. Internetas savo vartotojams suteikia prieigą prie visų laikų didžiausių informacijos klodų ir yra svarbus saviraiškos laisvės bei teisės skleisti ir gauti informaciją instrumentas. Tačiau šis potencialas ne visada panaudojamas teisėtiems tikslams, internete aptinkama ir probleminio turinio informacijos, pavyzdžiui, vaikų pornografijos, rasinės diskriminacijos, smurto, šmeižto apraiškų, neteisėtai platinami autorių ir gretutinių teisių saugomi kūriniai, pažeidžiami asmens duomenų apsaugos principai ir pan. Todėl susiduriama su būtinybe užtikrinti balansą tarp saviraiškos laisvės tinkamo įgyvendinimo ir viešojo intereso apsaugos.

Atsižvelgiant į tai, kad internetas yra tarptautinis ir visiškai decentralizuotas tinklas, vien valstybinio interneto turinio reguliavimo nepakanka, todėl būtina imtis tarptautinių iniciatyvų. Europos Bendrija iniciatyvos interneto turinio reguliavimo srityje ėmėsi praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio viduryje. Bendrija išskiria dvi pagrindinius probleminio ir kontrolės reikalaujančio interneto turinio tipus – neteisėtą ir žalingą interneto turinį, ir nuo reguliavimo iniciatyvų pradžios priėmė keletą priemonių, apibrėžiančių įvairius interneto turinio reguliavimo aspektus - neteisėto ir žalingo turinio sampratą, atsakomybę už neteisėtą turinį, priemones, kurių būtina imtis kovojant su neteisėtu ir žalingu turiniu (EB ypač skatina savireguliacijos ir filtravimo sistemų naudojimą).

Taigi šio darbo tikslas – išnagrinėti interneto turinio reguliavimo problemas ir jų sprendimą EB.

7 Summary

After becoming a global network at the end of the twentieth century internet now is being used world wide and has more than billion users. Because of incredibly fast growth and huge potential internet has become a powerful influence in economics, social, cultural and educational fields, offering a global access to the richest ever sources of digital information and is instrument to implement the right of free speech. However its possibilities are often being used not only for legitimate purposes, internet often carries an amount of potentially problematic content like child pornography, defamation, racial discrimination, unauthorized distribution of copyrighted works, unauthorized communication of personal data, etc. This is why there is a need to guarantee a balance between implementation of the right of the free speech and the free flow of information and protection of public interest and regulate the content of internet.

As far as internet is a totally decentralized and global network it is obvious that it is not enough only the actions of the countries – international initiatives have also take their place. This is why at the middle 1990's at European Community started initiatives in the sphere of internet content regulation. EC sets two types of internet content which need control – illegal and harmful content. Illegal internet content is information the distribution of which is forbidden. What is forbidden describes the national law of member states. Harmful information is totally legitimate but it can affect the development of minors though it cannot be forbidden for the adults. Although a unauthorized distribution of copyrighted works and personal data in internet is kept an illegal internet content, protection of copyright and related rights and personal date in EC is provided with a special measures not only general instruments for the fight with illegal content in the internet. EC has adopted some directives and other documents concerning this issue.

Since 1995 EC has adopted different measures for fighting against illegal and harmful content which determine different aspects of the internet content regulation such as defining illegal and harmful content, responsibility for illegal content and measures which should be taken for fight against problematic content - EC especially stimulates self-regulation and the use of filtering systems.

This work had an aim to explore the all these issues of the internet content and define the actions of EC in its regulation.

8 Literatūra

8.1 Norminė literatūra

1. 1992 m. LR Konstitucija (Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014).
2. LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas (Valstybės Žinios, 2002, Nr. 91-3890).
3. LR visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas (Valstybės Žinios, 2006, Nr. 82 – 3254).
4. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis (Valstybės Žinios, 2004 01 03, , Nr. 2-2).
5. Konsoliduota Europos Sąjungos sutartis (Valstybės Žinios, 2004 01 03, Nr. 2-2)
6. Sutartis dėl Konstitucijos Europai (OL, 2004 C 310, p. 1).
7. Recommendations to the European Council of 24 May 1994: Europe and the global information society by High-Level Group on the Information Society (not published in the Official Journal).
8. European Commission Green Paper of 27 July 1995 on Copyright and Related Rights in the Information Society (COM (95) 382 final – not published in the Official Journal).
9. 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (OL, 1995 L 281, p.31).
10. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 23 October 1996 - Illegal and Harmful Content on the Internet (COM (96) 487 final – not published in the Official Journal).
11. Green Paper of 16 October 1996 on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services (COM (96) 483 – not published in the official Journal).
12. Directive 97/66/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector (OJ, 1998 L 24, p. 1).
13. Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by

promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity (OJ, 1998 L 270, p. 8).

14. Decision No. 276/1999/EC Of the European Parliament and of the Council of 25 January 1999 adopting a multiannual Community action plan on promoting safer use of Internet by combating illegal and harmful content on global networks (OJ, 1999 L 033, p. 1).

15. Council Decision of 16 March 2000 on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty (OL, 2000 L 89, p. 6).

16. Council Decision 2000/375/JHA of 29 May 2000 to combat child pornography on the Internet (OL, 2000 L , p. 1).

17. 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva Nr. 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva) (OL, 2000 L 178, p. 1).

18. Evaluation report from the Commission of 27 February 2001 on the application of the Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity (COM (2001) 106 final – not published in the Official Journal).

19. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society (OJ, 2001 L 167, p. 10).

20. Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (OJ, 2002 L 201, p. 37)

21. Decision No 1151/2003/EC of the European Parliament and of the Council of 16 June 2003 amending Decision No 276/1999/EC adopting a multiannual Community action plan on promoting safer use of the Internet by combating illegal and harmful content on global networks (OJ, 2003 L 162, p. 1).

22. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of November 3, 2003 concerning the evaluation of the Multiannual Community Action Plan on promoting safer use of the Internet and new online technologies by combating illegal and harmful content primarily in the area of the protection of children and minors (COM (2003) 653 final – not published in the Official Journal).

23. Second evaluation report from the Commission of 12 December 2003 on the application of the Council Recommendation of 24 September 1998 concerning the protection of minors and human dignity (COM (2003) 776 final – not published in the Official Journal).

24. Decision No 854/2005/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 establishing a multiannual Community Programme on promoting safer use of the Internet and new online technologies (OJ, 2005 L 149, p. 1).

25. 2005 m. gegužės 18 d. Komisijos rekomendacija Nr. 2005/737/EB dėl kolektyvinio tarptautinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo teisėtų internetu teikiamų muzikos paslaugų srityje (OL, 2005 L 276, p. 54).

26. 2006 m. lapkričio 6 d. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui - Daugiamečio Bendrijos veiksmų plano dėl saugesnio naudojimosi internetu skatinimo kovojant su neteisėtu ir žalingu turiniu pasauliniuose tinkluose įgyvendinimo galutinis įvertinimas (KOM (2006) 663 galutinis – neskelbta Oficialiajame leidinyje).

27. 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija Nr. 2006/952/EB dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos ir dėl atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių ir internetinių informacinių paslaugų pramonės konkurencingumą (OL, 2006 L 378, p. 72).

28. 2001 m. Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų (Valstybės Žinios, 2004, Nr. 36 – 1188).

29. 1948 m. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracija (Valstybės Žinios, 2006, Nr. 68-2497).

30. 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių paktas (Valstybės Žinios, 2002, Nr. 77-3288).

31. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. (Valstybės Žinios, 1995, Nr. 40-987).

32. 1981 m. Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (Valstybės Žinios, 2001, Nr. 32-1059).

33. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas dėl Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu nr. 290 "dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo" patvirtintos viešo naudojimo

kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija) (Valstybės Žinios, 2005-09-22, Nr. 113-4131).

34. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1989 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje C – 322/88 *Salvatore Grimaldi v. Fonds des maladies professionnelles* ECR 4407

35. Europos žmogaus teisių teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje *Handyside v. United Kingdom*.

36. Europos žmogaus teisių teismo 1990 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje *Autronic AG v. Switzerland*.

8.2 Specialioji literatūra

1. Civilka M., Lamanauskas T., Osinaitė G., Sauliūnas D., Štītīlis D., Toliušis S., Ulevičius L. Informacinių technologijų teisė. Vilnius: NVO Teisės institutas. 2004.

2. Civilka, M. Asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas interneto kontekste.
<http://media.search.lt/GetFile.php?OID=92932&FID=269994>

3. Kiškis M., Petrauskas R., Rotomskis I. Štītīlis D. Teisės informatika ir informatikos teisė. Vilnius: Mykolo Riomerio universiteto Leidybos centras. 2006.

4. Jočienė D. Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio taikymo praktika // Teisė. 2001. Nr. 39. p. 33 – 52.

5. Casanovas P. Internet y pluralismo jurídico: Formas emergentes de regulación. Granada: Editorial Canares. 2003.

6. Pérez Luño A. E. La tercera generación de derechos humanos. Navarra: Thomson Aranzadi. 2006.

7. Akdeniz Y., Walker C., Wall D. The Internet, Law and Society. Edinburgh: Pearson Education Limited. 2000.

8. Becker E., Buhse W., Günnewig D., Rump N. Digital Rights Management: Technological, Economic, Legal and Political Aspects. Berlin: Springer-Verlag. 2003.

9. Creech K. Electronic Media Law and Regulation. Burlington: Focal Press. 2003.

10. Andrijauskas K., Buitkus A., Čeponytė Z., Lamanauskas T., Matulevičienė N. J., Mikalajūnienė E., Šinkūnienė D. Informacinės visuomenės teisė. Vilnius: VU Informacijos visuomenės studijų centras. 2005.

11. Machill M., Rewer A. Internet – Hotlines. 2001.

http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_17175_17176_2.pdf

12. Balkin J. M., Noveck B. S., Roosevelt K. Filtering the Internet – A Best Practices Model // Protecting Our Children on the Internet. 2000.

http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_17233_17234_2.pdf

13. Lenaerts K., Van Nuffel P., Bray R. Constitutional Law of the European Union. London: Sweet & Maxwell Limited. 2006.

14. Horspool M., Humphreys M. European Union Law. New York: Oxford University Press. 2006.

15. Steiner J., Woods L., Twigg-Flesner C. EU Law. New York: Oxford University Press. 2006.

16. Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia. 2003.

17. Vileita A. Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2000.

18. Vadapalas V. Tarptautinė teisė. Vilnius: Eugrimas. 2006.

19. Akehurst M., Malanczuk P. Šiuolaikinis tarptautinės teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas. 2000.

20. Gumbis J. Naujų besiformuojančių visuomeninių santykių valstybinis reguliavimas ar savireguliacija // Teisė. 2006. Nr. 58. p. 84 – 93.

8.3 Kiti šaltiniai

1. Newton's Telecom Dictionary. The Official Dictionary of Telecommunications & the Internet (15th ed.). New York. 1999.

2. Parliamentary Office of Science and Technology postnote. Internet Governance. 2007. Nr. 279.

<http://www.parliament.uk/documents/upload/postpn279.pdf>

3. Roger Darlington. How The Internet Could Be Regulated

<http://www.rogerdarlington.me.uk/Internetregulation.html>

4. The architecture of international internet content regulation

http://cairns.typepad.com/blog/2007/03/the_architectur.html

5. Tim Ferguson. Regulating the net – should we or shouldn't we?

<http://networks.silicon.com/broadband/0,39024661,39165308,00.htm>

6. Sebastián Cáceres. Censura y control de contenidos de internet en el mundo.

http://www.fundacionauna.com/areas/28_observatorio/pdfs/censura.pdf

7. Arch Puddington. Keep the Internet Free.
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/11/11/AR2005111101408.html>
8. Discussion During IGF Against Internet Content Control.
<http://www.edri.org/edriagram/number4.21/igf>
9. Andrew Murray – Watson. Google challenges EU plan to regulate the internet.
<http://www.telegraph.co.uk/money/main.jhtml?xml=/money/2006/01/29/cngoog29.xml>
10. Self-regulation of Internet Content. Bertelsmann Foundation. 1999.
<http://www.cdt.org/speech/BertelsmannProposal.pdf>
11. The APC European Internet Rights Project: European Union Action Plan on Promoting Safer Use of the Internet
<http://europe.rights.apc.org/eu/saferuse.html>
12. Parliamentary Office of Science and Technology postnote. Regulating Internet Content. 2001. Nr. 159. P. 2
<http://www.parliament.uk/post/pn159.pdf>
13. European Commission. Candidate Countries Eurobarometer. Illegal and Harmful Content on the Internet in the New Member States.
http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/docs/eurobarometer/eurobarometer_2004_10_new_ms.pdf
14. Commission welcomes adoption of the Directive on copyright in the information society by the Council
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/01/528&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>
15. Illegal and Harmful Content of the Internet: Protection of Minors and Human Dignity. Press Release.
<http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/internet/presrel.html>
16. Making the Internet a Safer Place
http://ec.europa.eu/information_society/doc/factsheets/018-saferinternetplus.pdf
17. European Parliament greenlights Recommendation on Protection of minors and human dignity in audiovisual and information services
http://ec.europa.eu/comm/avpolicy/reg/minors/index_en.htm